TEATTERI-KORKEAKOULU

TAIDEYLIOPISTO

2018

OPINNÄYTETYÖ

Viittomakielisen näyttelijän yhdenvertaisuus

SILVA BELGHITI

NÄYTTELIJÄNTAITEEN KOULUTUSOHJELMA

TEATTERI-KORKEAKOULU

TAIDEYLIOPISTO

2018

OPINNÄYTETYÖ

Viittomakielisen näyttelijän yhdenvertaisuus

SILVA BELGHITI

NÄYTTELIJÄNTAITEEN KOULUTUSOHJELMA

TIIVISTELMÄ Päiväys: 04.04.2018

TEKIJÄ	KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA
Silva Belghiti	Näyttelijäntaiteen koulutusohjelma
KIRJALLISEN OSION NIMI	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET)
Viittomakielisen näyttelijän yhdenvertaisuus	47

TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI

Suomi 100 000 iltamakiertue, ohjaus: Juha Hurme. ensi-ilta: 13.10, Nurmijärvi. Teatterikorkeakoulu
Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa

Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä x Ei	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä x Ei

Puran siitä, että miten minun näyttelijän urani on alkanut. Urani tielle on tullut paljon kuoppia, mutta ylitin ne joka kerta. Käsittelen minun vaikeuksiani opiskelun aikana. Olen kasvanut ja kehittynyt näyttelijänä, mutta työni esteitä on yhä näkyvissä. Esimerkiksi teatterikorkeakoulussa opinnoissa monet opettajat tai kohtaamani ohjaajat eivät ole olleet varmoja, miten minua tulisi kohdella. Pohdin, että koulun olisi pitänyt lähettää heille etukäteen tietopaketti viittomakielestä ja kuuroudesta valmistaakseen heitä työhön kanssani. Tähän työhön liitetyn elokuvakäsikirjoituksen avulla nähdään, miten todellisuudessa kuurot kohtaavat erilaisia asenteita tai esteitä. Käsittelen saavutettavuutta, että miten sitä voitaisiin parantaa, jotta kaikki voisivat tuntea itsensä tasa-arvoisiksi ja asiat tulisivat perille kaikille. Esittelen myös inkluusion ja intersektionaalisuuden ajattelumallit sekä sitä, miten ne vaikuttaisivat yhteistyöhön.
Kerron myös, miten paljon tulkit vaikuttavat teatterityöhön. On siis erittäin tärkeää, että saadaan alalle hyviä tulkkeja, jotka soveltuvat teatterimaailmaan. Purin myös tähän työhön projekteja, joissa työskentelin kuulevien kanssa: mikä toimii ja mikä ei. Ohjaajan tietoisuus kuurojen kanssa työskentelystä on erittäin tärkeää. Se vaikuttaa paljon siihen, miten ryhmä toimii tasa-arvoisesti. Myös ohjaajan on huomattava, miten esitys tehtäisiin saavutettavammaksi. Mietityttää välillä, mitä opiskelujeni kaksivuotinen antoi minulle. Onko toiveeni nyt toteutunut

ASIASANAT

Viittomakieli, tasa-arvo, intersektionaalisuus, saavutettavuus, näyttelijäntyö

Sisällys

1. Johdanto 3

1.1 Perustietoa kuuroudesta 3

1.2 Minusta tulee näyttelijä 4

2. Kohtaamisen haasteita 6

2.1 Tietämättömyys 6

2.2 Ohittaminen 8

2.3 Maailmat eivät kohtaa 12

3. Mahdollisuudet kuuron näyttelijän kanssa 16

3.1 Musiikki ja kuuro 16

3.2 Saavutettavuus 20

3.3. Inkluusio vai intersektionaalinen tasa-arvo? 23

3.4. Mitä täytyisi ottaa huomioon? 24

3.4.1 Tasa-arvo opiskelun ja koulun puitteissa 24

3.4.2 Näyttämöllä: Viittomakielinen näyttelijä ja puhenäyttelijä 27

4. Viittomakielinen näyttelijä esityksessä 30

4.1. Deaf gain näyttämöllä 30

4.2 Projektit 32

4.2.1 Venus (Orionteatern 2014 kevät) 32

4.2.2 Hamlet (Stockholms Stadsteatern 2014 syksy) 33

4.2.3. Näktergalen (Helsinki Svenska Teatern, 2016 syksy) 33

4.2.4. America-ko-kö (Teak, 2017 talvi) 34

4.2.5 Köyhää kansaa (Teak, 2017 kevät) 34

4.2.6 Suomi 100 000 iltamakiertue (Teak, 2017 syksy) 35

4.2.7 Mestarikurssi, Tarpeettomat ihmiset (Teak, 2018 talvi) 36

5. Yhteenveto 38

Lähdeluettelo 39

1. Johdanto

Olen ensimmäinen Teatterikorkeakouluun näyttelijäntaiteen koulutusohjelmassa opiskellut kuuro. Suoritin kandidaatin tutkintoni Tukholman Dramatiska Högskolanissa ja pääsin TeaKiin tekemään maisteriopintojani. Tässä opinnäytetyössäni avaan niitä haasteita, joita olen opintojeni aikana kohdannut sekä oppimiskokemuksiani erityisesti taiteellisten projektien osalta. Mukana kuljetan kirjoittamaani elokuvakäsikirjoitusta, joka kertoo kuuron naisen ja kuulevan muusikkomiehen välisestä suhteesta ja sen kiemuroista. Käsikirjoituksen kautta lukijan on mahdollista päästä käsiksi niihin arkisiinkin tilanteisiin, joissa kuuron ja kuulevan maailman kohtaamisessa saattaa tulla hankausta. Kirjoitan tätä opinnäytteeni kirjallista osiota osin tulkin ja apukirjoittajan avulla, sillä suomen kieli ei ole äidinkieleni, joten saadakseni itseni ilmaistuksi täsmällisemmin, olen ilmaissut joitain kohtia viittoen ja nämä tukihenkilöni ovat tuottaneet sen kirjoitetulle suomen kielelle.

1.1 Perustietoa kuuroudesta

Maailmassa on noin 466 miljoonaa ihmisiä, joilla on kuulovammoja. Amerikassa on noin miljoona kuuroa. Moskovassa on satatuhatta kuuroa ihmistä. Suomessa on arviolta nyt 3100 kuuroa, jotka käyttävät viittomakieltä. Lisäksi viittomakieltä käyttäviä huonokuuloisia, kuulevia, kuurojen työntekijöitä, viittomakielen tulkkeja, omaisia, ystäviä, työtovereita ja muita kielen harrastajia on arviolta yli 9000. Myös kuurojen vanhempien kuulevien lasten äidinkieli on usein viittomakieli. Muiden viittomakielten tavoin suomalainen viittomakieli on luonnollinen kieli, jolla on suomen kielestä eroava kielioppi ja rakenne. (http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/)

Viittomakieli luotiin, jotta kuurot pystyvät kommunikoimaan toisilleen. Myös simpanssit kommunikoivat viittomalla. On tärkeää huomata kuitenkin, että viittomakieli ei ole kansainvälinen, vaan jokaisella maalla on oma viittomakielensä. Vuonna 1995 suomalainen viittomakieli sai perustuslaillisen aseman. Vuonna 1991 viittomakielisen opetuksen mahdollisuus kirjattiin peruskoululakiin. Aiemmin, 1800-luvun lopulla Suomessakin alettiin kuurojen opetuksessa suosia oralismia, jonka myötä viittomakielen käyttö kiellettiin kouluissa jopa rangaistuksen uhalla. Oralismin mukaan kuurojen tuli oppia puhumaan ja hylätä viittomakieli. Kiellosta huolimatta kuurojen koulujen oppilaat jatkoivat viittomista salaa asuntoloissa. Viittomakielen käyttö jatkui sitten kuurojen yhdistyksissä. Viittomakielestä tuli yhteisön sisäinen kieli, ja koulussa opittua puhekieltä käytettiin, kun oltiin tekemisissä kuulevien kanssa. Yhteiskunta alkoi suhtautua 1970-luvun jälkeen kuuroihin ja viittomakieleen myönteisemmin. (www.kuulonhuoltoliitto.fi) Kuurojen

yhteisö on vahva sen takia, että meillä on oma kulttuuri. Melkein jokaisessa maassa on oma viittomakielinen teatteri, koska halutaan tarjota palveluja omalla kielellä. Esimerkiksi Suomessa on Teatteri Totti, Ruotsissa Tyst Teater, Norjassa Teater Manu, Ranskassa IVT, Englannissa Deaf Infitety jne.

1.2 Minusta tulee näyttelijä

Vähitellen uskotaan, että ammattilainen viittomakielinen näyttelijä on tärkeä Suomessakin, jotta pystytään tarjoamaan kulttuuripalveluja viittomakielellä ammattimaisesti. Teatterikorkeakoulussa kohtasin monia tilanteita, joissa jouduin taistelemaan, että viittomakieli näkyisi lavalla. Tarvitseeko aina jonkun taistella asemastaan vai voisiko sitä joskus pitää itsestään selvänä asiana? Johtuuko tämänhetkinen viittomakielisten esitysten vähyys vain tiedonpuutteesta, sillä viittomakieltä ei kaikkialla vielä tunneta hyvin? Olen ensimmäinen kuuro opiskelija, joka pääsi Teatterikorkeakouluun näyttelijäntaiteen koulutukseen. Teatterikorkeakoulussa olen vähemmistössä, aina. Siksi vähemmistönä joudun taistelemaan sen puolesta, että minä kuulun lavalle näkyviin enkä pelkästään seinäkoristeeksi. Jouduin usein selittämään viittomakielestä ja kuuroudesta. Tuntuu joskus, että olen tienraivaaja enkä tasavertainen opiskelija. TeaK-yhteisöllä ei selvästikään ollut riittävästi ennakkotietoa siitä, mitä kuuron opiskelijan kanssa työskentely on ja miten asiat voivat toimia. Minut toivotettiin kyllä tervetulleeksi, mutta käytännön asioissa koin, että en ollut henkisesti tervetullut moniin tilanteisiin.

Miksikö viittomakieli kuuluu näyttämölle? Suomessa on noin 13000 viittomakielen käyttäjiä. Jokainen kaipaa kulttuuritapahtumia ja tiedonsaantia omalla äidinkielellänsä. Viittomakieli on kieli muiden joukossa ja sillä on myös oma kulttuuri ja yhteisö. Ihmisten tiedonpuutetta voisi vähentää, jos viittomakieli näkyisi kaikkialla. Nyt olisi jo aika viittomakielisen vähemmistön saada tilaa valtaväestönkin näyttämöillä, ei ainoastaan omillaan. Aiemmin kuurot nähtiin vammaisina, koska emme pysty puhumaan ihan kunnolla tai kuulemaan puhetta. Silloin ei tajuttu, että emme ole pelkästään “vammaisia” vaan kuulumme kielivähemmistöön ja meillä on oma kulttuuri, yhteisö ja kieli. Tämän takia kuulevien näyttelijöiden on mahdotonta esittää viittovaa kuuroa, elleivät he osaa viittomakieltä.

Pääsin opiskelemaan näyttelijäntaidetta kovalla työllä, mistä saan osittain kiittää sitä, että Suomessa on huipputasoinen tulkkauspalvelu. Siitä johtuen voin opiskella sujuvasti. Edellinen kuuro opiskelija oli 20 vuotta sitten tanssin koulutusohjelmassa. Hain Teatterikorkeakouluun jo vuosia

aiemmin, mutta ehkä silloin aika ei ollut vielä kypsä minun päästä sisään. En kuitenkaan luovuttanut, sillä näyttelijän ammatti on ollut tulevaisuuden haaveeni lapsesta saakka.

Pienenä aina kun vierailin tätini luona, pyysin uudelleen, että saisin nähdä tädin ja serkkujen lyhytelokuvan, jossa täti näytteli noitaa, joka tekee eri taikoja, ja serkukset esittivät lapsia. Muistan yhä sen ihailun tunteen, jonka koin pienenä. Sitten peruskoulussa minun ja kahden luokkatoverini lahjakkuus huomattiin. Opettajat päättivät, että me kolmestaan teimme runoesityksiä. Varhaisteininä esitin runoesityksiä eri paikoissa. Ystävieni kanssa teimme myös elokuvia, ja tanssikin on kiinnostanut minua jo 12-vuotiaasta lähtien.

Yläasteella kävin teatterikerhossa vuoden ja silloin tajusin pikkuhiljaa, että näytteleminen voisi olla minun juttuni. Päätin vierailla Oulun kaupunginteatterilla työelämään tutustumisjaksolla. Viikon aikana rakastuin paikkaan ja totesin, että se on paikkani. Viihdyin siellä hyvin, ja teatterimaailma houkutteli minua. Siispä päätin, että minusta tulisi isona näyttelijä, vaikka kuurouteni takia minua ei rohkaistu tekemään sellaista.

Päätökseni kulkea kohti näyttelijän ammattia ei ollut helppo, koska opettajat tai äitini eivät kannustaneet minua. Äitini pelkäsi aluksi, että joutuisin tekemään muuta kuin näyttelijäntöitä, sillä tätini on myös näyttelijä, ja hän on joutunut tekemään ihan muuta välillä, esimerkiksi siivoustöitä. Myöhemmin äitini on kuitenkin tukenut minua täysin. Alun tuenpuutteesta huolimatta päätin ottaa riskin. Minulla on ollut aina suuri kunnianhimo, ja olen sikäli vahva, etten luovuta helposti. Tässä asiassa kuitenkin melkein luovutin raskaina aikoina, mutta hyppäsin aina takaisin sille raiteelle, että aion pyrkiä Teatterikorkeakouluun.

Minulla on vahva muisto siitä, kun olin ensimmäisen kerran pääsykokeessa. Raadissa oli muiden muassa Vesa Vierikko, joka katsoi minua epäluuloisesti. Raati hylkäsi minut kylmästi eikä antanut minun tehdä muiden kanssa samalla tavalla. Olin allapäin, mutta hain uudelleen seuraavana vuonna. Se sujui paljon paremmin, mutta silti putosin heti. Onneksi en päässyt sisään, sillä en tiedä, miten olisin pärjännyt siellä ilman Tukholman teatterikorkeakoulun koulutusta. Vuonna 2011 pääsin Stockholms Dramatisk Högskolaan, jossa oli näyttelijäntyön kolmivuotisen koulutusohjelma viittomakielisille. Siellä kasvoin kypsemmäksi ja kehityin näyttelijänä huimasti. Opiskelin siellä kuuden muun viittomakielisen opiskelijan kanssa, joten pääsin työskentelemään omalla kielelläni, tosin ruotsalaisella viittomakielellä. Kuitenkin koin olevani samaa kulttuuria ja yhteisöä. Oma polkuni on ollut oikealla tiellä, siksi olen selvinnyt tähän asti.

2. Kohtaamisen haasteita

2.1 Tietämättömyys

Eräänä kauniina päivänä Sara istuu piknik-viltillä Helsingin Kaivopuistossa ottamassa aurinkoa ja lukemassa kirjaa. Puistossa ei ole juurikaan muita ihmisiä, koska eletään vasta toukokuuta ja suurin osa on vielä kiinni töissä tai opiskeluissa. Saralla on vapaapäivä. Päivä tuoksuu ihanalle keväälle, nurmikot loistavat vihreinä ja kevätkukat ovat puhjenneet kukkaan. Puiden silmut ovat auenneet lehdiksi. Ulkona on reilut 18 astetta. Sara on keskittynyt lukemaan Sofi Oksasen Kun kyyhkyset katosivat -kirjaa. Saran vieressä istuu kolme miehen porukka, joka keskustelee musiikista. Yksi heistä katselee usein Saraa. Lopulta mies päättää mennä juttelemaan Saralle. ”Onpa hyvä kirja”, mies sanoo saamatta vastausta. Mies astuu askeleen lähemmäksi ja Sara nostaa katseensa nähdäkseen, mistä hänen kasvojensa yli laskeutunut varjo muodostuu. Sara huomaa edessään miehen seisomassa ja katsomassa häntä. Sara nousee nopeasti ylös ja elehtii, että anteeksi en kuule. Miehen pitää miettiä hetki ennen kuin hän tajuaa, että Sara on kuuro. Mies alkaa elehtiä ”sori” ja kumartelee suurieleisesti. Lopulta hän osoittaa kirkkaansinistä taivasta, aurinko paistaa. Sara nyökkää ystävällisesti. Mies näyttää epätoivoiselta, sillä ei tiedä miten kommunikoida hänen kanssaan. Sara osoittaa hymyillen miehen taskussa olevaa puhelinta ja esittää kirjoittavansa viestiä. Mies nyökkää ja naurahtaa nolostuneena, kaivaa puhelimensa ja kirjoittaa siihen: ”Moikka! Mä olen Mikko.” ”Ja minä olen Sara.”, Sara vastaa. Mikko tarkkailee Saraa ja hänen viltille levitettyjä tavaroita, kirjaa, aurinkolaseja ja värikästä avaimenperää. Mikko osoittaa kirjaa ja näyttää peukkua. Sara nauraa ja hymyilee Mikolle. Mikko tuijottaa Saran hymyä ja kirjoittaa puhelimeen: ”Sinulla on ihana hymy”. Saraa alkaa ujostuttaa ja hän kumartaa päänsä alas. Saran vaaleanruskeat pitkät hiukset laskeutuvat kehystämään tämän kasvoja. Mikko näppäilee puhelinta taas. ”Nolottaa, mutta saisinko sun puhelinnumeron?” Sara on hämillään mutta katsoessaan Mikkoa hänen on pakko todeta ajatuksissaan hänen olevan kyllä syötävän söpö. Mikolla on keskipitkät kihartavat ruskeat hiukset ja ihanaa sänkipartaa. Sara ottaa puhelimen Mikon kädestä ja kirjoittaa numeronsa. Mikko kumartaa kiittäen ja

hymyilee leveästi lähtiessään takaisin kavereidensa luo.

3.Luku

Sara istuu Kalliossa pubissa, Mikko tulee valkoviinipullon kanssa pöytään. Mikon kädet tärisevät, kun hän ottaa olkalaukusta tablettinsa pöydälle ja näppäilee siihen: ”Tällä tää kai käy kätevimmin?” Saraa hymyilyttää ja hän nyökkää lempeästi vastaukseksi. Mikko alkaa kysellä miten viitotaan, hänen nimensä, koira, kissa, koti, viini, kaunis. Sara opettaa niitä ihan mielellään, vaikka hän on tehnyt saman monta kertaa aiemminkin. He keskustelevat matkustamisesta ja perheistään. ”Anteeksi, tää saattaa olla ihan tyhmä kysymys, nolottaa jo valmiiksi, mutta matkustatko ihan yksin?” Sara repeää nauruun. ”Olen tottunut tyhmiin kysymyksiin, ei mitään uutta, mutta Mikko, totta kai matkustan ihan yksin! Me ollaan ihan tavallisia ihmisiä.” Mikko on silminnähden noleissaan. ”Sori! Siis tietty. Tottakai. Vitsi mä oon typerä!”, Mikko nauraa kysymykselleen. He juovat lisää viiniä ja muutaman lasillisen rohkaisemana Mikko viittoo Saralle: ”Olet kaunis!” He nauravat toisilleen ja elehtivät kotiinlähdön merkiksi. Tyhjennettyään lasinsa he lähtevät pubista ja kompuroivat Kallion kaduilla.

Näissä kohtauksissa näytetään, miten kuulevat reagoivat yleensä, kun kohtaavat kuuroja ihmisiä. Epätietoisuus on leimannut minunkin kohtaamisiani koulun ympäristössä. Ensimmäisenä päivänä koulussa, klovnerian kurssilla, opettaja tuli minua vastaan ja kysyi, osaanko lukea huulilta. Sanoin, että vähän, mutta minulla on kuitenkin kaksi tulkkia, jotka ovat täällä teitä varten. Opettaja kehotti kuitenkin, että lukisin hänen huuliltaan. (Eikö hän luottanut tulkkien työhön?) Opettaja kiroili paljon ja kielsi tulkkia tulkkaamaan mitä hän sanoi. Saavatko siis kuulevat kuulla kiroilua mutta minä en?

Siitä lähtien kunkin kurssin tai projektin ensimmäisenä päivänä minua aina jännitti, huomioidaanko minut samalla tavalla kuin muut tai aliarvioidaanko viittomakieltä tai minun taitojani. Hyvä esimerkki aliarvioimisesta on se, että eräs ohjaaja sanoi minulle, ettei minun tarvitse elehtiä. Hämmennyin: mitä hän oikein tarkoitti? Viittomakieli ei ole elekieli. Useat ohjaajat ja opettajat eivät tajunneet viittomakielen merkitystä taiteessa tai sitä, miten voi käyttää viittomakieltä hyväksi lavalla. Myöskään heille ei ollut selvää, mitä tarkoittaa ”mykkä” tai ”kieletön”. Se on tietysti eri

asia kuin viittomakielinen! Joskus minulta kysyttiin, voinko tehdä harjoituksia mukana vai poistunko kohtauksesta tai harjoituksesta / tehtävästä. Mitä hyötyä minulle opiskelijana on siitä, että poistun tehtävästä? En ikinä opi, jos en ole mukana. Tämä on hyvin ristiriitaista opiskelijalle.

2.2 Ohittaminen

16.Luku

Sara ja Mikko kävelevät käsi kädessä kohti illallispaikkaa. Mikon vanhemmat ovat jo pöydässä odottamassa. Mikko huomaa, että Saraa jännittää ja puristaa hänen kättä lujempaa. Tulkki odottaa heitä ravintolan edessä. Sara esittelee Mikon ja tulkin toisilleen. Kolmestaan he astuvat sisään hienoon ravintolaan ja huomaavat kulmapöydässä Mikon vanhemmat. Mikon äiti kiirehtii tervehtimään Saraa: ”Minä olen Tuija” ja isä tervehtii kovalla kädenpuristuksella ja sanoo ”Simo”. Kun Sara alkaa viittoa ja tulkki avaa suunsa, he jähmettyvät ja jäävät tuijottamaan kysyvästi tätä toista naista, joka puhuu nähtävästi Saran äänellä.

Sara: Hän on viittomakielen tulkki eli välittää kaiken, mitä te sanotte tai mitä minä viiton. Tuija: Ahaa! Sepä mukava. Tulkaa istumaan!

He istuvat alas ja tilaavat ruokaa. Sara haluaa antaa edustavan kuvan itsestään, istuu pöydässä selkä suorana ja hymyilee koko ajan.

Simo tulkille: Eli oletko ihan ammatiltasi tulkki?

Tulkki: Kyllä. Meillä on nelivuotinen koulutus, tulkki vastaa kohteliaasti hymyillen.

Tuija: No, mutta sehän on hienoa, Tuija sanoo ihastuneesti.

Simo: Ja siis teet tätä ihan kokopäiväisesti?, Simo kysyy epäuskoisena.

Tulkki: Kyllä. Jo viidettä vuotta…

Mikko: Niinpä, näin me voidaan jutella niin, että Sarakin pystyy seurata keskustelua, Mikko puuttuu keskusteluun ja hymyilee Saralle.

Tarjoilija: No niin, onkos täällä jo ehditty katsoa listaa? Listan ulkopuolelta keittiö suosittelee tänään…

Tekevät tilaukset, tarjoilija poistuu.

Simo: Mitä teet työksesi, Sara?

Sara: Itseasiassa mulla on kaksi työtä, valokuvaan ja työskentelen lastentarhassa osa-aikaisesti.

Tuija: Ahaa. Riittääkö palkka elämiseen?

Sara: No joo, periaatteessa! Kuvaan paljon hääjuhlia, kesä on sesonkiaika. Tykkään ihan tosi paljon siitä, mitä teen.

Tuija: Varmasti. Haluatko itse mennä naimisiin?

Mikko: Äiti, ehkä tuo on vähän liian aikaista..

Tuija: No mitä sitten? Kunhan kysyin!

Sara nauraa.

Sara: Kyllä mä joskus unelmoin tietysti, mutta en tiedä vielä.

Simo: Mitä mieltä olet Mikon musiikista?

Sara: No, en tietty voi kuulla sitä.. Mutta, olen kyllä tuntenut sen! Jos pidän kättäni kitaran päällä kun Mikko soittaa, voin tuntea miten se väreilee. Aika rauhoittavan olo siitä tuli.

Kassu ilmestyy ravintolaan, halaa jokaista ja istuu sitten Saran vieressä olevalle vapaalle paikalle.

Kassu: Siis anteeksi, että oon näin pahasti myöhässä!

Tuija: Oliko kiire päivä ravintolassa?

Kassu: No oli.. Ihan hirveä kaaos keittiössä. Tilasittehan jo mullekin?

Ruoat tulevat pöytään.

Mikko: Eikö sun kannattaisi harkita, että palkkaisit lisää työntekijöitä? Ettei tarvitsisi itse tehdä kaikkea?

Kassu: Niin. No en tiedä, vähän tiukka tilanne...

Simo: Pojat, puhutaan tästä myöhemmin. Meillä oli juttu kesken Saran kanssa.. Mihin me jäätiinkään? Niin! Et siis voi kuulla, eli miten voit tukea hänen musiikkiuraa?

Mikko: Älä viitsi, faija.

Sara: Ihan totta, en varmaan voikaan tukea sataprosenttisesti, mutta yritän kyllä parhaani mukaan. Ja tuen kyllä Mikkoa kaikessa, mitä hän tekee.

Saraa katsoo Mikkoa merkitsevästi.

Tuija: Onko hän sinun henkilökohtainen avustaja?, Tuija koittaa vaihtaa puheenaihetta.

Sara: Ei sentään. Suomessa on varmaan satoja tulkkeja, eikä meillä asiakkailla ole henkilökohtaisia tulkkeja.

Kassu: Herätkää, Sara ei ole mikään vammainen. Hän pärjää yksinkin, sanotaan nyt vaikka 95% ajasta, vai kuinka, Sara?

Sara: Joo..

Mikko: Rauhoitu, Kassu!

Tuija: Älä huuda Mikko!

Mikko: Itsekin huudat.

Simo: Zip. Et puhu äidillesi tuohon sävyyn.

Lopulta koko perhe riitelee keskenään, tulkki yrittää epätoivoisesti tulkata kaiken, mitä he sanovat. Yhtäkkiä Sara päättää nousta ja sanoo: ”Anteeksi, mutta mun pitää nyt lähteä. Kiitos ateriasta!” Sara lähtee, tulkki kiittää ja poistuu vähin äänin Saran perään. Mikko lähtee Saran perään ja ottaa häntä käsivarresta kiinni.

Mikko: Olen pahoillani. Mun vanhemmat voivat olla joskus niin typeriä.

Sara: No, ei se mitään... Mä meen nyt kotiin. Tekstaillaan myöhemmin jooko.

Sara lähtee kävelemään päättäväisin askelin.

Tässä kohtauksessa kerrotaan, miten Mikon perhe ohittaa keskustelussa Saran useampaan kertaan. Itse olen kokenut samaa opinnoissani, esimerkiksi kun minun ei ole annettu osallistua yhteisiin harjoitteisiin. Mietin joskus, mitkä ovat minun oikeuteni opiskelussa. Olenko opiskelija vai valistaja? Olen välillä taistellut omasta paikasta lavalla, etten olisi pelkästään seinäkoristeena. Esimerkiksi eräässä projektissa minut poistettiin laulukohtauksesta. Olisiko minun mukana oloni tuottanut liikaa vaivaa? Ihmiset ovat tottuneet tekemään asiat yhdellä tavalla, ja muiden tarpeiden huomioon ottaminen vaatii joskus vaivannäköä. Yritän usein puhua saavutettavuudesta, mutta tuntuu siltä, ettei kukaan tajua oikeastaan, mitä se tarkoittaa. Aina ajatellaan, että kun itsellä on kaikki hyvin ja itse on tyytyväinen tilanteeseen, miksi asioita pitäisi muuttaa yhden henkilön huomioimiseksi. Tuntuu, että koska olen ainoa viittomakielinen opiskelija koulussa, minuun suhtaudutaan kuin olisin ainut kuuro koko maailmassa. Viittomakieltä ei ehkä jakseta huomioida, koska ajatellaan, ettei se kiinnosta yleisöäkään. Tai sitten halutaan tehdä helpoimman kautta. Onhan se varmasti raskaampaa, että täytyy huomioida toista, joka ei kuule. Niin minulle on kerrottu. Lisäksi opiskelijatoverit eivät välttämättä tienneet, mitkä repliikit olivat minun. Miksi minä sitten vaivautuisin näyttelemään? Voin hyvin olla näkymätön lavalla. Mietin usein, että kaikki olisi yksinkertaisempaa, jos jokaiselle annettaisiin oikeus olla tässä maailmassa sellaisenaan, tekemässä juuri sitä, mitä itse haluaa itse, eivätkä toiset ihmiset päättäisi toisten ihmisten puolesta, mikä on mahdollista ja mikä ei.

Kun vuonna 2016 pääsin Teatterikorkeakouluun maisteriopintoihin, eri mediat alkoivat heti soitella minulle, jotta pääsisivät tekemään artikkelin minusta. Mietin silloin, pitääkö minun suostua. Ajattelin, että tietenkin ihmisten olisi hyvää tietää, että ei ole mikään mahdotonta: ensimmäinen kuuro pääsi näyttelijäntaiteen puolelle. Asemani ensimmäisenä kuurona ei ollut tärkeä minulle, vaan haluan olla roolimalli nuorille näyttääkseni, että he voivat tehdä mitä vain, eikä ole mikään unelmien esteenä.

Jatkuvan taistelun takia ensimmäisen vuoden jälkeen minun voimani olivat lopussa, joten päätin ottaa pitkän kesäloman. Kuitenkin kun palasin kouluun, stressi taas purkautui, koska pelkäsin, että kokisin uudelleen samoja asioita, joita olin kokenut ensimmäisenä vuonna. Motivaationi oli jotenkin kaikonnut. Tahdoin kohdata ohjaajan, joka olisi sataprosenttisesti valmis ottamaan minut lavalle tai haluaisi juuri minut. Työelämässä olen kohdannut sellaista mutta en opiskelussa. Mietin pitkään, haluanko valmistua keväällä vai myöhemmin. Tuntuu siltä, etten ehtinyt opiskella kunnolla, koska monessa tilanteessa minulta evättiin oikeus oppia.

2.3 Maailmat eivät kohtaa

17.Luku

Aamulla Sara herää Mikon viestiin. Aa, joku linkki, Sara toteaa. Sara nousee sängystä, pesee hampaita vessassa, katsoo uudelleen puhelinta ja avaa Mikon lähettämän linkin. ”Sisäkorvaistute (SI) on leikkauksella asennettava sähköinen kuulokoje. Se on tarkoitettu kuuroutuneille, vaikeasti ja erittäin vaikeasti kuulovammaisille henkilöille, joille tavallisen kuulokojeen antama apu ei ole riittävä. Sisäkorvaistutteella ei saavuta normaalia kuuloa, mutta se mahdollistaa puhekielen oppimisen ja puheella kommunikoinnin kuulonvaraisesti.” Sara raivostuu ja heittää puhelimensa sänkyyn vastaamatta viestiin. Viesti kuvottaa niin paljon, ettei Sara halua edes koskea koko puhelimeen ja lähtee ilman sitä töihin. Päivän aikana puhelimeen tulvii viestejä Mikolta. ”Hei luitko linkin?” ”En tiedä olitko kuullut tästä?” ... ”Anteeksi jos tein väärin..” ... ”Vastaa mulle, pliis”... ”En tarkoittanut painostaa sinua mitenkään, ajattelin vaan, että jos haluaisit voida kuulla ääniä, joskus myöhemmin, ehkä.” ... ”Okei, mun moka, kai. Tiedän, että oot tyytyväinen kuurona”...

18.Luku

Töissä lastentarhassa Sara ei pysty keskittymään työntekoon ollenkaan, olo on sekava ja poissaoleva. Hän ei voi olla ajattelematta Mikon viestiä. Kotona Sara avaa Mikon viestit ja alkaa itkeä. Pettymys on niin suuri, että se valtaa koko kehon. Miten se ei vieläkään tajua, mä en vaan voi olla tuollaisen ihmisen kanssa! Sara alkaa kirjoittaa Mikolle viestiä: ”Kiva, että ajattelit mua ja tarkoitit varmasti hyvää. Ymmärrän, että sulle olisi tärkeää, että voisin kuulla sun musiikkia. Mutta musta tuntuu, että me ei sovita yhteen. Meillä on ihanaa seksiä, mutta ehkä tästä ei voi tulla mitään sen enempää...” Hetken päästä Mikolta tulee viesti; ”Älä sano noin... en todellakaan ajattele samoin.” ja ”Voidaanko nähdä illalla?” Sara nieleskelee kyyneliään, eikä voi lopettaa itkemistä. ”Luulen, että on parempi, ettei nähdä... kiitos yhteisestä ajasta.” Sara vastaa ja heittää puhelimensa sänkyyn ja kaivautuu peiton alle.

Edellisissä kohtauksissa näytetään, miten kuulevan on joskus vaikea ymmärtää kuuron kulttuuria ja ajattelumalleja. Kohtauksessa 20 on puhtaasti viittomakielisten ympäristö, kaikki viittovat. Kohtaus

kertoo, miten tärkeää on, että vähemmistöön kuuluvat saavat välillä olla omassa kulttuuriympäristössään, jossa he kokevat yhdenvertaisuutta.

20.Luku

Sara saapuu ystävänsä kanssa bileisiin, joissa on pelkästään viittomakielisiä. Yksi heistä on Saran nuoruudenystävä Marko, jota Sara ei ole nähnyt pitkään aikaan. Ihmiset ovat kerääntyneet Markon ympärille seuraamaan, kun hän kertoo viimeisestä matkastaan. Onko Marko ollut aina noin söpö, Sara miettii. Tarinan päätyttyä Marko tulee heidän luokseen ja halaa lämpimästi. "Vitsi, onpa kiva nähdä pitkästä aikaa. Näytät hyvältä, kaikki hyvin elämässä?", Marko kysyy Saralta. Teresa on lähtenyt juttelemaan muiden tuttujen kanssa. Sara ja Marko juttelevat intensiivisesti ja nauravat vanhoille nuoruuden hölmöilyilleen. Marko flirttailee hänelle täysin avoimesti, eikä Sara voi olla vastaamatta siihen, vaikka miettiikin samalla Mikkoa. "Hei Sara, nyt lähdetään Siltaseen, vauhtia!", Teresa tulee hakemaan Saraa, ja Sara on salaa helpottunut, kun pääsee tilanteesta pakoon, niin söpö kuin Marko olikin. Hetki oli vain aivan väärä. Baaritiskillä Sara on tilaamassa ystäviensä kanssa valkkaripulloa, kun tiskin toisessa päässä näkyy tuttu kasvo - Kassu, Mikon veli! He hymyilevät leveästi molemmat ja halaavat. Kassu kutsuu Saraa pöytäänsä ja tarjoaa viiniä. "Miten teillä menee Mikon kanssa?", Kassu kysyy. Sara vaivaantuu ja sanoo, ettei tiedä. "Puhutaan jostain muusta!"

Samana iltana Mikko viettää kavereidensa kanssa iltaa pubissa. Kaunis, vaalea nainen tulee kuiskaamaan Mikon korvaan; "Olet komea! Näytät ihan muusikolta, soitat varmaan jotain?" Mikko nyökkää hymyssä suin ja vastaa: "Kitaraa." Nainen jatkaa flirttailemista, mutta Mikko ikävöi Saraa ja torjuu naisen kauniisti.

Kassu ja Sara juttelevat baarissa. He nauravat yhdessä, kunnes Kassu vakavoituu ja viittoo Saralle: "Olen tosi pahoillani viime kerrasta. Mun vanhemmat on välillä niin naurettavia, luulevat olevansa jotenkin hienompia ihmisiä kuin muut. Ja Mikko on typerä, kun tuotti pahaa mieltä sinulle. Ei osannut yhtään asettua sun asemaan, se tekee kaiken vain itseään varten." Saraa nojaa päänsä vasten käsiään. Kassu katselee häntä hetken ja sanoo: "Olet tosi kaunis". Saraa punastuttaa. He katsovat toisiaan silmiin pitkään ja Sarasta tuntuu, että hän

haluaisi kovasti suudella Kassua. Sara ehtii tuskin ajatella ajatusta loppuun, kun Kassu laskee päätään ja suutelee häntä. Sara katsoo häntä kiihkeänä, mutta tajuaa saman tien, että ei voisi tehdä Mikolle näin. Sara väistyy Kassun luota: ”Ei.. ei me voida!” ja juoksee ystäviensä luo ihmismassan läpi. Kassu katsoo hänen peräänsä. ”Tein väärin!” Sara viittoo ystävällensä. ”Siis mitä, mikä hätänä?” Teresa kysyy ihmeissään. Heidän toinen kaverinsa liittyy keskusteluun. Sara viittoo hätäisesti: ”...Se oli erehdys, pelkkä hairahdus.. Kassu on vaan tosi komea ja hänen kanssa tuntuu niin helpolta jutella. Se jotenkin ymmärtää mua ja kuurojen kulttuuria. Viihdyn hänen kanssa kyllä tosi paljon... Mutta toisaalta Mikko on ollut taas tosi tosi ihana. Ikävöin häntä…. En mä tiedä! Sitten vielä se Marko. Välillä tulee olo, että mun jotenkin pitäisi seukata kuuron kanssa.” Toinen kaveri nyökkää ja sanoo: ”Mun mielestä pitäisi! Se on niin paljon helpompaa kuurojen kanssa, me ymmärretään toisiamme, meidän kulttuuria ja yhteisöä! Voimme pissata ja kakata rauhassa!” Sara ja Teresa repeävät nauruun. Samalla Teresa pudistaa päätään ja viittoo väliin, ettei rakkaus ole kuulosta kiinni. ”Kuuntele sydäntäsi. Jos joku tahtoo oppia viittomakieltä tosissaan, niin sille kyllä kannattaa antaa aikaa!” Sara kuuntelee tuskaisena ystäviensä neuvoja, ja tuntee vointinsa huononevan ja päättää lopulta lähteä kotiin.

Minullekin omassa kulttuuripiirissäni vieraileminen on ollut henkireikä opintojeni lomassa. Esimerkiksi kun ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen olin tilanteessa, jossa voimani olivat vähissä, ja pelko ja ahdistus ilmestyivät kuvioihin. Olin vähällä luovuttaa oikeuteni opiskelijana tai näyttelijänä. Toisen vuoden alussa kuitenkin projekti Juha Hurmeen kanssa antoi paljon mahdollisuuksia, joten jaksoin paremmin verrattuna edelliseen vuoteen. Suomi 100 000 -projektin harjoitusten aikana minut kutsuttiin Tukholmaan töihin, opettamaan workshopia nuorille, jotka kilpailevat Talentshow’ssa. Nelipäiväinen workshop ja talentshow-kisat antoivat voimia minulle, koska pääsin taas pyörimään viittomakielisten nuorten kanssa, joita kiinnostaa teatteri yhtä paljon kuin minua. Oli ihanaa katsella heidän työskentelyään. He antoivat minulle energiaa! Tajusin, että olin pyörinyt kuulevien kanssa liian kauan. Heidän kanssaan en pääse ilmaisemaan itseäni sataprosenttisesti, koska he eivät ymmärrä kuurojen kulttuuria ja yhteisöä. Se vaikuttaa valitettavasti paljon kanssakäymiseen. Vaikka yritän selittää heille, heidän on kuitenkin vaikea ymmärtää, koska he eivät ole osa samaa todellisuutta.

Syyslomalla 2017 sain taas kokea tukiverkoston tärkeyden, kun vierailin ystäväni luona Moskovassa. Oli upeaa päästä tutustumaan Moskovaan, joka on täydellinen taide- ja kulttuurikaupunki. Kävimme katsomassa mm. teatterisirkusesitystä, mikä sai minut hymyilemään näyttelijätoverin vieressä. Hänen kanssa pääsin jakamaan asioista viittomakielellä. Hämmästyin, kun hän kertoi, että Moskovassa on yli 30 viittomakielistä ammattinäyttelijää. Näin matkani aikana viisi eri esitystä, jotka kaikki antoivat minulle inspiraatioita. Moskovan-matkan jälkeen lähdimme heti Keski-Suomeen kiertueelle, ja yllätin itseni ollen paljon energisempi kuin ennen matkaa, ja leikin mielelläni monologitekstini kanssa. Tämä on selvästi merkki siitä, että tarvitsen silloin tällöin aikaa olla viittomakielisten näyttelijöiden kanssa saadakseni heiltä voimaa työhöni. Tukiverkko on kaikkein tärkein asia näyttelijälle.

Myös mentorit ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä minulle opiskeluaikana. Ilman heitä en ehkä olisi selvinnyt. He auttoivat minua ylläpitämään energiaa opiskelussa, kun väsyin selittämään, mitä voin tehdä tai mitä asioita pitäisi huomioida. Onneksi professori Elina Knihtilä kysyi, haluanko käyttää mentoreita, ja viime tipassa sain heidät mukaan toisen syyslukukauden puolelle. Mentoreiden tehtävä on ollut auttaa minua viittomakielen käännöksissä, antaa vihjeitä siitä, mitä voin tehdä viittomakielen kanssa näyttämöllä ja kertoa myös ohjaajalle, mitä asioita voisi kehittää minun kanssani työskentelyssä. Sain käyttää heitä kahdesta kolmeen tuntiin viikossa. Olisin tosin toivonut kyllä saavani vähän enemmän aikaa, esimerkiksi avuksi musiikkiasioissa. Tarvitsisin enemmän apua siinä, sillä musiikki on yhä uusi asia minulle. Mentorit helpottivat minun taakkaani, kun minun ei tarvinnut aina selittää, esimerkiksi miten viittomakielinen näyttelijä toimii, sillä mentori antoi vihjeitä ohjaajalle. Mentori on kuitenkin enemmän minua varten, varsinkin käännöstöissä, esimerkiksi kun tarvitsin apua vanhan suomen kielen viittomakielelle kääntämisessä.

3. Mahdollisuudet kuuron näyttelijän kanssa

3.1 Musiikki ja kuuro

7.Luku

Sara kulkee pitkin Mikon studion käytäviä ja katselee seinille ripustettuja levyjä ja julisteita. Sara pysähtyy Mikon julisteen eteen ja tuijottaa sitä jokaista yksityiskohtaa tutkien. Miten karismaattiselta Mikko näyttää soittaessaan kitaraa, hän miettii, kun studion pomo tulee hänen kohdalleen. ”Hei neiti, mitä etsit täältä?” Sara heiluttaa käsiään kömpelösti ja yrittää viittoa ”Mikko... Kitaristi”, ja osoittaa sitten Mikon julistetta. ”Aha, etsit Mikko Höyrystä?” hän kysyy artikuloiden yliselvästi pilke silmäkulmassa. Sara nyökkää ja pomo ohjaa häntä studioon, jossa Mikko soittaa kitaraa ja laulaa. Pomo kääntää päänsä Saralle ja sanoo: ”Eikö hän olekin hyvä?” Sara hymyilee vaivautuneena. Mikko ilahtuu nähdessään Saran ja pyytää istumaan viereensä jatkaen soittamista. Sara katselee häntä epävarmana, mutta uskaltautuu lopulta koskemaan kitaraan. Mikko hämmentyy hetkeksi, mutta tajuaa pian, että sillä tavalla Sara voi tuntea hänen musiikkinsa. Mikon sydän sulaa, kun hän näkee Saran hymyilevän vieressään. Mikko katselee Saraa hetken ja suutelee häntä poskelle. Sara punastuu ja tuntee jotain voimakasta vatsanpohjassaan.

10. Luku

Sara istuu jalat ristissä sohvalla Mikon vanhempien olohuoneessa. Vanhemmat ovat yön poissa kotoa. On jo yö ja telkussa pyörii Mikon suosittelema toimintaleffa. Mikko astuu olohuoneeseen popcorn-kulhon ja viinipullon kanssa. Elokuva on pyörinyt jo hetken, mutta Sara nousee ylös ja etsii katseellaan jotain. ”Kaiutin!”, hän viittoo Mikolle sormiaakkosilla. Mikko nauraa ja menee laittamaan kaiuttimen päälle ja jättää sen telkun viereen. Sara katsoo häntä ihmeissään, kävelee itse hakemaan kaiuttimen, laittaa sen jalkojensa väliin ja hymyilee Mikolle tyytyväisenä. - -

11.Luku

Aamupäivällä Sara herää Mikon vanhasta huoneesta ja löytää tyynyltä Mikon jättämän lapun. ”Heräile rauhassa ja tee itsellesi aamiaista keittiöstä, ota mitä vain! Nähdään myöhemmin söpöliini”. Mikko on jo lähtenyt töihin. Sara menee alushousuissa ja Mikon t-paidassa tekemään aamiaista keittiön saarekkeeseen. Munakas ja nakkeja paistinpannulla. Niiden lisäksi Sara asettelee puuron päälle tuoreita marjoja. Sitten hän huomaa pöydällä Mikon kuulokkeet. Sara laittaa ne päättäväisesti päähänsä ja liittää puhelimeensa. Hän selailee Spotifyta, valitsee summassa jonkun hiphop-listan ja tekee samalla aamiaisen loppuun. Sara innostuu ja tanssii keskellä olkkaria, kun Kassu tulee sisään. Kassu seisoo eteisessä ryhdikkäänä ja nauraa itsekseen katsellessaan salaa Saran tanssia. Lopulta Kassu astuu olohuoneeseen, nojaa seinään ja ihastelee avoimesti Saran toimintaa. Musiikki on niin kovalla, että Kassukin voi kuulla sen. Sara säikähtää huomatessaan Kassun, repii kuulokkeet päästään nolostuneena ja sammuttaa musiikin. ”Tiesitkö, että musiikki oli todella kovalla?” Kassu kysyy viittoen. Saraa hymyilyttää ja vastaa; ”No jaa. Joo, kai mä tiesin, jotenkin. (En kai mä sitä muuten kuule!)”, Sara vastaa hymyillen ja saa Kassun nauramaan. Seuraa hiljainen hetki. ”Nii-in mitä teet täällä?” Kassu rikkoo hiljaisuuden ja etsii jotain olohuoneesta, ”Etsin yhtä kirjaa. Sori, en tiennyt, että oot täällä.” Sara vastaa ja menee hakemaan housuja jalkaan. Hän jatkaa aamiaisen tekemistä kuin mitään ei olisi tapahtunut. ”Haluaisitko syödä aamiaista?” Sara kysyy ujosti. Kassu hymyilee ja nyökkää. He istuvat saarekkeen ääressä ja syövät. Kassu kyselee Saran työstä. Sara kertoo: ”No, olen lastenhoitaja ja kuvaaja. Kuvaan paljon häissä ja muotokuvia, ja monet haluavat esimerkiksi perhepotretteja” ja jatkaa: ”Siis mä rakastan häiden kuvaamista! Ne on aina niin täynnä rakkautta ja iloa.” Kassu hymyilee leveästi. Saraa alkaa ujostuttaa, kun hän tajuaa, ettei ole voinut lopettaa tuijottamasta Kassun kasvoja. Apua, mikä uskomattoman ihana virne sillä on suupielessä ja siis niin vangitseva katse, Sara miettii mielessään. Aivan kuin Kassu olisi lukenut Saran ajatuksia, hän nyökkää ja sanoo, että Saran täytyy tulla Kassun ravintolaan joku päivä syömään. Sara hymyilee ja vastaa, ”Mielelläni tulen.” Kassu tekee lähtöä ja ottaa kirjan mukaan, ja hymyilee avoimen flirttailevasti Saralle. Kun ovi sulkeutuu, Sara vajoaa keittiön lattialle.

Näissä kohtauksissa nähdään, miten kuuro voi kokea musiikkia ja millä tavalla musiikki välittyy kuurolle. Elokuvakäsikirjoituksessa muusikkomies Mikon veli, Kassu, on opetellut jonkin verran viittomakieltä lapsuudenystävänsä kuurouden takia, joten Saran on todella helppo kommunikoida hänen kanssaan.

Minun suhteeni musiikkiin on muuttunut, kun olen päässyt Teatterikorkeakouluun. Tai kyllä nuorena musiikki oli tärkeä minullekin, mutta sen jälkeen tärkeys väheni, kun muutin pois kotoa, minkä jälkeen minulla ei ollut mitään radiota tai vastaavaa. Äidin radiolla kotona kuuntelin musiikkia. Yleensä kuurot vieraantuvat musiikin maailmasta, koska he kokevat, että musiikki ei kuulu heille. Tanskassa vuonna 2013 näin ensimmäistä kertaa, että kuuroilla on omat kaiuttimet, joiden avulla he kuuntelivat musiikkia. Se jäi mieleeni, ja sitten vuonna 2016 talvella, Tukholman lentokentällä näin sellaisen kaiuttimen myytävänä vain 50 kruunulla. Katselin hetken ja mietin, tarvitsenko sitä oikeasti, mutta päätin silti ostaa sen. Tähän saakka olen käyttänyt sitä aika paljon. Kun kirjoitin pääsykokeiden tehtäviä, laitoin kaiuttimen päälle. Nautin paljon siitä, miten musiikki välittyy pöydän kautta kehooni. Sitten muutin kahden kämppiksen kanssa yhteen. Siellä kämpässä otin kaiuttimen käteeni ja menin keittiöön. Kämppis tuijotti minua ja osoitti kaiutinta ja kysyi, mitä tuo on. Vastasin, että kuuntelen musiikkia. Kämppis ihmetteli, kuulenko minä. Silloin yllätyin siitä, miten vieras asia kuurojen musiikin kokeminen on heille. Teatterikorkeakoulussa olen päässyt tekemään paljon lauluja ja muuta musiikillista. Se on minua kiinnostanut vain koko ajan enemmän. Pohdin, miten musiikki voi välittyä kuuroille samalla kuin kuuleville. Miten he voivat nauttia musiikista. Nyt toteutan yhtä pientä haavettani, kun laulan bändissä. Kahden kaverini kanssa perustimme yhdessä bändin nimeltä Visual Voice. Sen kautta haluamme viestittää, että musiikki kuuluu ihan kaikille, ei pelkästään kuulokuvan kautta, vaan myös visuaalisten elementtien ja tunteen kautta. Näyttelijäntyössä olen huomannut, että laulutaito on erittäin tärkeä. Totean, että myös viittomakielellä pitää osata laulaa, mikä ei ole yksinkertainen asia, koska tyylilajeja on erilaisia ja pitää pysyä rytmissä. Bändin kautta olen oppinut paljon. Uskon, että siitä on hyötyä myös näyttelijäntyössä.

23.luku

> *On aikainen aamu. Sara juoksee Töölönlahdella, veden yllä on sumua, ilma on mukavan viileä. Päässä pyörii. Sara on suuttunut itselleen ja itkee, ettei ole osannut päättää, mitä haluaa. Palattuaan kotiin Sara*

kävelee ympäri huoneessa ja miettii pitkään. Sara istuu ikkunalaudalla ja katselee ikkunasta kadulle, jonka vastakkaisella puolella on musiikkikauppa. Sara tuijottaa kauppaa ja vaipuu kuvitelmiin... (Mikko soittaa kitaraa, Sara laulaa viittomalla, yleisössä ihmiset hyppivät ja rokkaavat. Mikko kävelee Saran luokse ja laulavat yhdessä. Sitten kun laulu loppuu, Mikko suutelee häntä ja viittoo "minä rakastan sinua!".) Sara heiluttaa päätään ja sulkee silmänsä, huokailee. Sitten hän katsoo puhelinta ja jatkaa ajatustaan... (Kassu miestarjoilijan valkoisessa kauluspaidassa, touhuilee baaritiskillä. Sara istuu baaritiskin edessä, juo martini-lasista ja katselee Kassua puuhissaan. Kassu kävelee Saraa kohti ja kumartaa tiskin yli suutelemaan Sara suulle. Kassu viittoo: "Olet niin kaunis, minä tykkään sinusta!") Sara poistuu ajatuksista, hyppää ikkunalaudalta ja kävelee ympäri huonetta sekavana. Lopulta hän kirjoittaa puhelimeen viestin Mikolle: "Hei Mikko! Tavataanko lempikahvilassamme vaikkapa kohta?" "Kyllä sopii, nähdään pian", viestittää Mikko takaisin.

Sara kävelee kahvilaan ja huomaa samalla kadulla tutun nimisen paikan, jonka tajuaa olevan Kassun ravintola. Sara seisoo ravintolan ikkunan edessä ja katselee sitä hetken. Yhtäkkiä Kassu on siinä ikkunan takana ja katsoo ihmeissään Saraa, vilkuttaa ja hymyilee. Sara ei aluksi huomaa Kassua ikkunan läpi, mutta hetken päästä vilkuttaa nauraen. Kassu viittoo: "Tule sisälle!" Sara katselee häntä hymyillen hetken, mutta päättää sitten toisin: "Mun täytyy mennä tonne." Sara viittaa sormella toiseen suuntaan. Kassu heiluttaa kättä harmistuneena. Sara juoksee kahvilaan.

Mikko istuu kahvilassa odottamassa, kun Sara tulee sisään. Sara hymyilee Mikolle ja ajattelee, kuinka komea hän onkaan. He halaavat ja istuvat alas. Yhtäkkiä Saralle tulee paha olo. "Tosi ihanaa, että tulit yllättämään viikonloppuna. Olet tosi mahtava. Olen itse asiassa rakastunut sinuun. Meillä on ollut tosi ihania yhteisiä aikoja. Silti mietin, että tulevaisuutta ajatellen... En tiedä, voiko tämä toimia. Me olemme melko erilaisia..." Mikko katsoo häntä vakavana ja Sara jatkaa: "Olen oppinut sinulta kuitenkin paljon, oikeasti, esimerkiksi musiikista! Plus, olet tosi seksikäs. kun soitat kitaraa." He nauravat. "Mutta tajusin, etten voi olla oikea henkilö sinulle, koska en voi tukea sinun

musiikkiuraasi sataprosenttisesti, samalla tavalla kuin kuulevat!" Sanoo Sara kyynelten noustessa silmiin. Mikko halaa häntä ja sanoo: "Älä itke, kulta. Mutta hei, en tarvitse sellaista tukea, en, minulla on muita ystäviä, jotka voivat tukea siinä. Mutta sinäkin voit tukea eri tavalla. Kuitenkin enimmäkseen voit olla minun rakkaani, jonka kanssa elän yhdessä. Meillä on paljon muuta elämässämme kuin pelkästään musiikki. Nyt olen jotenkin avarakatseisempi, koko maailmasta. Hiljaisesta maailmasta. Äänestä. Visuaalisuudesta. Musiikkia voi tehdä erilaisilla tavoilla. Myös olen kiitollinen, että olen saanut olla osa kuurojen yhteisöä, josta olen oppinut tosi paljon." Sara tuijottaa häntä hämillään, voiko hän puhua totta. Mikko polvistelee kahvilan lattialla. Sara pelästyy.

Mikko viittoo: "Toivon, että saan toisen mahdollisuuden. Lupaan hyväksyä sinut sellaisena kuin olet ja kunnioittaa sinua täysin. Rakastan sinua. Haluaisitko olla minun tyttöystäväni?" Sara peittää käsillä suuta kostein silmin ja repeää nauruun. "Jos olet vakavissasi, kyllä!" Sara sanoo. Mikko nousee ylös ja suutelee häntä kiihkeästi. Kahvila pienenee.

Kohtaus haluaa antaa toivoa siitä, että kuurojen ja kuulevien maailmojen on mahdollista kohdata, jos molemmat ovat valmiita tekemään työtä sen eteen.

3.2 Saavutettavuus

Kuka omistaa teatterilavan? Mielestäni näyttelijät enimmäkseen. Mutta ketä varten se on? Yleisöä varten. Ilman yleisöä emme tekisi tätä. Mutta keitä yleisössä on? Erilaisia ihmisiä vauvasta vanhukseen, eri ihonvärisiä, eri kulttuuritaustoja jne. Myös he puhuvat / käyttävät eri kieliä. On hyvä, että näyttelijät ovat myös erilaisia taustoineen. Kuka sitten saa olla näkyvillä? Enemmistö tai vähemmistö? Vai kaikki?

Kenellä on oikeus käyttää omaa kieltään lavalla? On selvästi huomattavissa, kuka valtaa alaa näyttämöllä: tietysti enemmistö! Mutta enemmistö ei kaikissa tilanteissa tarkoitakaan "normaalia" suomalaista kuulevaa, vaan niitä, jotka ovat enemmistönä työryhmässä. Esimerkiksi, jos lavalla on kolme kuuroa näyttelijää ja yksi kuuleva näyttelijä, kuka silloin valtaa näyttämön? Tietysti kuurot. Entä kun on vaikkapa viisi italialaista näyttelijää ja yksi suomalainen näyttelijä? Näissäkin tilanteissa haluaisin, että kaikilla olisi oikeus näkyä lavalla.

Näyttelijöiden ja ohjaajien kulttuuritaustat vaikuttavat paljon työmenetelmiin. Äänimaailma valtaa usein näyttämön, jos ohjaaja on kuuleva. Silloin minä pyrin aina muuttamaan äänimaailman viittomakielelle, jotta myös viittomakielinen yleisö voi nauttia esityksestä.

Kysyn aina, missä on saavutettavuus? Koska olen itse viittomakielinen, minulle on tärkeää, että yleisön tarpeet huomataan myös. Yleensä vaadin ohjaajalta, että esitykseen pitää lisätä tekstitys- tai tulkkauspalvelu jollain tavalla, ellen viito kaikkien repliikkejä. Viittomakieliset asiakkaat ovat kiukkuisia, jos heitä ei ole huomioitu. Tämän suhteen on yhä huono tilanne myös Suomessa. Saavutettavuus ei näy kaikkialla. Tekstityspalvelu ei ole sataprosenttista, tiedonsaanti ja esteettömyys eivät toteudu. Esimerkiksi, jos viittomakieliset tilaavat tulkin teattereihin, yleensä vastataan, etteivät tulkit voi seisoa lavalla. Syitä voivat olla esimerkiksi se, ettei tulkki ”mahdu ” lavalle tai ohjaaja pelkää, että yleisön huomio kiinnittyy tulkkaukseen eikä esitykseen. Viittomakielen kauneus voi tuntua kilpailevan heidän esityksensä kanssa. Totuus on kuitenkin, että tämä on vaan tottumuskysymys! Ihmiset eivät ole vielä tottuneet siihen, että viittomakieli näkyisi kaikkialla ja siksi sen koetaan kilpailevan näyttämötapahtumien kanssa. Jos viittomakieli olisi itsestäänselvyys, ihmiset osaisivat valita katsomisensa. Näin tasa-arvo toteutuisi paremmin.

Usein esitysten katsojana saan tylyjä vastauksia: ”Ei ole tekstitystä” tai ”Ei tulkki voi seisoa lavalla.” tai sitten ”Siirrän teitä istumaan 8 riviltä 13 riville, koska tulkit mahtuvat sinne, eikä se häiritsisi muuta yleisöä.” En voi nauttia taiteesta ja kulttuurista omalla kielelläni tai edes suomen kielellä. En voi istua katsomossa siellä, missä haluan. Tekemisiäni kontrolloidaan. Teen teatteria ja siksi haluan, että kaltaiseni voivat nauttia esityksistä omalla kielellään. Viestitän taiteellisesti ja poliittisesti heille. Tasa-arvo ohitetaan liian usein. Jotkut eivät hyväksy esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä tai kulttuurivähemmistöjä. Mutta mitä pahaa vähemmistöön kuuluvat voisivat tehdä, eivät mitään. He vain haluavat oikeuden olla itsensä. Sama idea toteutuu minun kohdallani: haluan olla kuuro, näyttelijä, nainen, hetero... Kaikki ominaisuudet pitää hyväksyä ja antaa mahdollisuus muuttaa maailmaa saavutettavammaksi, jotta kaikki pääsisivät nauttimaan kulttuurista yhdessä.

Myös koe-esiintymisten yhteydessä olen kokenut ennakkoluuloisuutta: ”Valitettavasti sinua ei kutsuta koe-esitykseen, koska konseptiin ei kuulu viittomakieltä, vaan esityksessä puhutaan ja lauletaan.” Minua ei kutsuta mihinkään koe-esiintymisiin, koska tekijät ovat varmoja, että viittomakieli ei kuulu lavalle, eikä sillä voi laulaa, vaikka itse rakastan laulamista. Ihmiset ovat liian ennakkoluuloisia. Harva haluaa olla utelias ja kokeilla, miten viittomakielinen näyttelijä toimisi

lavalla muiden kanssa. Koe-esiintyminen ei ole lopullinen päätös, vaan siellä voi kokeilla ja testata kemioita. Vasta sen jälkeen voisi sanoa, ettei minua valittu näyttelijäksi, jos tekijät olisivat nähneet, onko minulla potentiaalia heidän esitykseensä. Olen myös saanut hylkäyksiä, koska minulla ei ole riittävästi kokemusta musikaaliesityksistä. Se on totta, minulla ei ole tarpeeksi musikaaliesitysten kokemuksia, koska ei kukaan ole uskaltanut käyttää viittomakieltä musikaaliesityksissä. Siksi minulla ei tietenkään ole kokemusta niistä, mutta voin olla varma, että voin olla hyvä niissä ja voin oppia. Sen jälkeen saisin työkokemusta myös musikaaleista.

Koko elämäni olen kaivannut palveluja omalla äidinkielelläni. Katson aina sarjoja tai elokuvia, jos niissä on kuuroja näyttelijöitä. Vaikka sarja olisi huono, silti katson, koska niin harvoin pääsen näkemään viittomakieltä ruudussa. Siksi haluan olla näyttelijä, jotta viittomakieliset voisivat yhä useammin nauttia omasta kielestään katsomalla minun työtäni lavalla, televisiossa tai elokuvissa. Olisi hyvä, jos voisimme nähdä suomalaisia elokuvia edes tekstitettynä. Pienenä en päässyt katsomaan suomalaisia ohjelmia tai elokuvia, koska niissä ei ollut tekstityksiä. Nykyään katson enemmän, koska tarjotaan jo vähän parempaa palvelua, mutta ei tarpeeksi vielä. Helsingin Kinopalatsilla on yleensä tekstitettyjä kotimaisia elokuvia kerran päivässä, päivällä tai iltamyöhään. Se on parempi kuin ei mitään, mutta toivoisin kyllä, että voisin päättää, milloin haluaisin mennä elokuviin niin kuin muutkin. Suomessa on kehitytty paljon tässä asiassa, mistä olen iloinen. Olen ylpeä maastani ja meidän asemastamme joka on paljon parempi kuin monissa muissa maissa. Olen onnellinen, mutta tiedän, että voisimme vaatia enemmän, koska haluamme elää normaalisti yhteiskunnassa. Vain muut ihmiset tekevät esteitä meidän tiellemme, sillä kuten edellä olen kertonut, palveluita tai kulttuuria ei tehdä niin saavutettavaksi meille kuuroille. Esimerkiksi erilaiset tulkkauspalvelut, mm. kuvailutulkkaus, kirjoitustulkkaus tai viittomakielen tulkkaus auttaisivat tekemään palveluista saavutettavampia. Kulttuuria kaikille -nettisivuston mukaan voimme käyttää hyödyksi näitä seuraavia, kun tehdään kulttuuria esim. teatteria, taidenäyttelyä jne:

- mahdollisuus hyödyntää useita aisteja, nähdä, kuulla ja kokeilla asioita.

- opastetut kierrokset, joilla voi koskettaa ja kokeilla asioita, kuvailutulkatut opastukset, viittomakieliset opastetut kierrokset (taidenäyttelyissä)

- apuvälineet, kuten suurennuslasit, taskulamput, induktiosilmukat

- ääniteopastukset, jotka tarjoavat vaihtoehtoja kuten äänikuvaillun/kuvailutulkatun tai selkokielisen version

- audiovisuaaliset esitykset, joissa on tekstitys, viittomakielinen tulkkaus ja kuvailutulkkaus

- opasteet, käsiohjelmat, esitteet ja seinätekstit, joissa on käytetty riittävän suuria kirjaimia ja joissa on hyvä kontrasti tekstin ja taustan välillä, mahdollisesti myös pistekirjoitusta.

(http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_saavutettavuus_eri_aistien_avulla)

3.3. Inkluusio vai intersektionaalinen tasa-arvo?

Inkluusio on yhteiskunnan näkemys, joka pohjautuu YK:n ja Unescon vammaispoliittisiin sääntöihin: kaikilla vammaisilla ihmisillä on mahdollisuus tasa-arvoon ja kaikkia ympäristön rajoitteita pitäisi pystyä vähentämään. Inkluusion ajatus on, että vammaiset ja sosiaalisia erityishaasteita omaavat eivät tarvitse omia ryhmiään ja palveluitaan vaan asiat olisi tehtävä heille saavutettavaksi, jotta heidän olisi mahdollista toimia siellä, missä vammattomatkin toimivat. (http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html)

Kun inkluusio keskittyy vammaisiin, niin intersektionaalisen tasa-arvon ajatus käsittää myös sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, ihonvärin jne. Ajatus on, että jokaisen yksilön tarpeet huomioidaan eikä vain yhden “erityisen”. Jokaisella on joka tapauksessa olemassa oma, erityinen taustansa ja siksi ei voida ajatella, että vain vammainen vaatii erityishuomiota. (https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus/intersektionaalisuus-sukupuolentutkimuksessa)

Näistä termeistä sain inspiraation yhden näyttelijän luennolta, sen jälkeen olen alkanut tutkia termejä ja pohtia, miten ne ovat vaikuttaneet näyttelijäntyöhöni. Totesin, että inkluusio alkaa olla jo vanha juttu, mutta intersektionaalisuus voisi olla käyttökelpoisempi tässä ajassa. Tämä terminä voisi auttaa esimerkiksi teatteriohjaajaa siihen, kun koko ryhmä täytyisi saada toimimaan yhteen, ei vain niin, että esim. kuuro yritetään “inklusoida”.

3.4. Mitä täytyisi ottaa huomioon?

3.4.1 Tasa-arvo opiskelun ja koulun puitteissa

Tulkkien käyttö mahdollisti opiskeluni melko joustavasti. Yleensä minulla oli kaksi tulkkia mukana opiskelussa, mikä oli ehdottoman tarpeellista. Kun tehtävässä on liikkumista, täytyy olla kaksi tulkkia mukana, jolloin toinen seisoo yhdellä puolella ja toinen toisella puolella, jotta minun ei tarvitsisi kääntää päätäni niin paljon. Muuten tulkki liikkui kanssani. Kun meillä oli harjoitus vastanäyttelijän kanssa, tulkki seisoi vastanäyttelijän takana, jotta kontakti vastanäyttelijän kanssa ei tippuisi. Muuten minun pitäisi muistaa ulkoa muiden repliikkejä, jotta harjoitus sujuisi mukavammin. Tulkin täytyy aina teatteriharjoituksessa spiikata samalla äänensävyllä kuin minä viiton, muuten kuulostaa / näyttää hassulta eikä viesti välity oikein.

Myös näyttämötyössä tarvitaan yksi tai kaksi tulkkia, käytössä olevista tuntimääristä riippuen. Kulissin takana on hyvä olla mukana yksi tulkki, joka kertoo, jos sattuu jotain tai miten yleisössä reagoidaan. Tulkin pitää olla läsnä koko ajan näytöksissä. Yleensä ohjaajan tai opettajan kanssa sovitaan yhdessä, spiikkaavatko tulkit vai eivät, koska tulkin ääni vaikuttaa aina esitykseeni. Olen usein kuullut ihmisten pitävän siitä, että esitän ilman tulkkausta, koska he voivat keskittyä minun esitykseen, eikä vain kuulemaan, mitä tulkki tulkkaa. Olen saanut positiivista palautetta, kun olen pelkästään viittonut, varsinkin silloin, kun katsojat tietävät jo muutenkin, mistä on kysymys.
Jos käännöksiä puhekielelle tarvitaan, olisi ehkä parempi, että vastanäyttelijät spiikkaavat viittomakielisen repliikit, sillä tulkit eivät ole ammattinäyttelijöitä, joten ilmaisu saattaa kärsiä.
Tulkkien käytössä minulla ei ollut ongelmia kouluaikana. Sen sijaan kommunikaatio opettajien ja ohjaajien kanssa tökki välillä pahasti. Esittelen joitakin ideoitani, joiden avulla minun ja kanssani työskennelleiden ohjaajien ja muiden toimiminen koulutuksen aikana olisi ollut helpompaa.

Ensinnäkin, olisi pitänyt kysyä minun tarpeitani ennen ensimmäistä koulupäivää, tehdä niistä raportti ja lähettää jonkinlainen tietopaketti kaikille valinnaisten kurssieni opettajille. Siten minun ei olisi tarvinnut jokaisen kurssin alkaessa tuhlata opiskeluaikaa asioiden selittämiseen. Opiskelijana energiaani kuluu paljon, jos joudun tekemään kaiken itse. Olisin kaivannut tukea instituution puolelta.

Opiskelijatovereiden kanssa minulla ei ollut isompia ongelmia vaan opettajien tai ohjaajien kanssa. He kun tunsivat ilmeisesti epävarmuutta minun edessäni, mikä johtui varmasti tietämättömyydestä.

Onko pelkona kasvojen tai opettajan arvovallan menettäminen, jos ei osaa ottaa erilaisuuksia huomioon? He olisivat voineet kysyä minulta, miten tehtävät soveltuisivat minulle, elleivät itse pysty sitä keksimään. Monet olettivat vain, että jos en voi tehdä niitä samoin kuin muut, voisin vain istua sivulla. Vaikka kysyminen opiskelijalta kuulostaisi ehkä taitamattomalta, siitä ei olisi kuitenkaan kyse, vaan siitä, miten huomioidaan erilaisuuksia luokassa. Opettajan tehtävä on saada kaikki opiskelijat tuntemaan itsensä yhdenvertaisiksi ryhmässä, vaikka he kaikki ovat erilaisia. Ei kuulon tai ihovärin pitäisi vaikuttaa mitenkään. Kysyminen on terveellistä, jos on epävarma. Niin meitä opiskelijoitakin kehotettiin kysymään, jos emme jotain ymmärrä. Tietojen jakaminen voisi olla vastavuoroista.

Opettajan kannattaisi jo etukäteen miettiä, soveltuuko tehtävä kaikille. Jos ei, opettaja voisi sopeuttaa tehtävää jotenkin, jotta kaikki pääsisivät mukaan, jotta kukaan ei tuntisi itseään ulkopuoliseksi. Esimerkiksi, jos tehtävässä täytyy pitää silmät kiinni, pitää miettiä, kannattaisiko kertoa ohjeet etukäteen vai tehtävänä sen aikana.

Esitysprosessissa ohjaajan kannattaisi pohtia, mitä viittomakieli voi tuoda lavalle ja millaisiin taiteellisiin ratkaisuihin se voi houkutella. Siten olisi helpompi työskennellä viittomakielisen näyttelijän kanssa. Esitysprosesseista annan esimerkkejä alempana neljännessä luvussa.

Joskus kouluaikanani taas sain mielestäni liiallista erillishuomiota. Ei esimerkiksi olisi ollut tarpeen sanoa “tervetuloa mukaan ryhmään” vain minulle, viittomakieliselle henkilölle. Se on kivasti sanottu, mutta samalla se tuntui pahalta; enkö olisi tervetullut mukaan, jos olisin ei-kuuro? Minua ei nähty ihmisenä vaan kuurona. Eivätkö kaikki opiskelijat ole omana ainutlaatuisena itsenään tervetulleita ryhmään, intersektionaalisen tasa-arvon ajatuksen mukaan?

Usein kuulen esityksistäni palautteen ”Kaunis esitys!” En arvosta sellaisia kommentteja juuri yhtään vaan haluaisin saada palautetta viittomakielestäni tai itse esityksestä. Mutta ei kukaan tajua, mitä viiton, eikä edes yritä ymmärtää viittomisen sisältöä tai sitä, millä tavalla viittomakielellä ilmaistaan. Minulta ei ole kysytty, millainen viittomakielen kielioppi on. ”Kaunis” on varmaan yleisin sana, jonka kuulen palautteissa esityksistäni. Monet myös hämmästyvät siitä, että olen oikeasti kuuro. He olettavat, että olisin esittänyt kuuroa tai viittoisin muuten vain. Se ihmetyttää yhä, miten paljon tiedonpuutetta ihmisillä on: eikö kuuro voisi olla näyttelijä?! Elän täysin tavallisesti ja teen täysin tavallisia asioita. Ihmiset kyllä kehuvat taitojani, mutta tuntuu siltä, että he hämmästyvät, että minulla on kyky niihin. On surullista vastaanottaa sellaista, koska haluan

menestyä näyttelijänä ja että minua kunnioitetaan näyttelijänä eikä pelkästään kuurona. Yhdellä koulun ulkopuolisella kurssilla opettaja ei esitellyt tulkkeja eikä edes minua. Olin niin onnellinen, koska tunsin olevani yksi heistä. Miksi pitää aina sanoa, että en koskaan ole työskennellyt kuurojen kanssa aiemmin? Minusta tuntuu, että se korostaa opettajien ja ohjaajien pelkoa, mikä voi vaikuttaa opiskelijoihin myös. Se on erittäin tärkeää, että opettaja hallitsee tilanteen, jotta kaikki voivat tuntea itsensä tasa-arvoiseksi. Kyseisellä kurssilla kurssilaiset tekivät tehtäviä heti luontevasti minun kanssani. En selittänyt mitään kuuroudesta tai tulkista, koska minä olen tavallinen. Minusta on ihana tunne, että saan olla normaali. Ryhmässä ei tarvitsisi korostaa, että olen KUURO ja kaksi tulkkia ovat MINUN tulkkejani. Kyllä ihmiset näkevät sen, että viitomme.

Kaikki pieleen mennyt kommunikaatio johtui enimmäkseen tietämättömyydestä. Tiedon puute on ylipäätään ihmisten isoin ongelma erilaisuutta kohdatessa. Miten sitä voisi välttää? Olisi hyvä, jos jo peruskoulussa opetettaisiin erilaisuuksista ihmisissä. Viittomakielisistä voisi kertoa vaikkapa, miten kommunikoida heidän kanssaan, ja sen, että he voivat ajaa autolla, he osaavat lukea, he voivat matkustaa yksin jne. Myös jos viittomakieli näkyisi enemmän mediassa, ihmiset kokisivat luontevasti, että viittomakieli on yksi kielistä, joita ihmiset käyttävät kommunikointikeinoa.

3.4.2 Näyttämöllä: Viittomakielinen näyttelijä ja puhenäyttelijä

Viittomakielisillä ja puhenäyttelijöillä ei ole paljon eroja. Viittomakielellä voi laulaa, lausua runoja ja kertoa tarinoita 3D-tyyliin. Yleensä tehdään niin, että vastanäyttelijät esittävät ymmärtävänsä, mitä toinen sanoo omalla kielellään. Alla olen listannut muutamia ydinasioita viittomakielisen ja puhenäyttelijän yhteistyöstä.

Viittomakielinen näyttelijä ja puhenäyttelijä

Miten viittomakielinen näyttelijä toimii:

1. Viittoa kaikki repliikit (varjotulkkaus, repliikkien esittäminen viittomakielellä)
2. Viittoa omat repliikit, joissa on toistoja muiden vastanäyttelijöiden repliikeistä.
3. Viittoa kertojana välillä ja suorittaa omat roolit
4. Viitotaan visuaalisesti / fyysisesti
5. Lavalla videokankaalla viitotaan puhenäyttelijöiden repliikkejä

Miten tulkataan/käännetään viittomakielellä repliikkejä:

1. Puhenäyttelijät spiikkaavat
2. Puhenäyttelijöiden repliikeissä on toistoja vk:n repliikeistä
3. Radion kautta
4. Muut keinot

Kun viittomakielinen näyttelijä on näyttämöllä, esitys muuttuu heti kaksikieliseksi. Tällöin ohjaajan tai tekijöiden on hyvä miettiä, miten näillä kielillä kommunikoidaan ja miten näitä käytetään esityksessä. Kielten käyttötavan valinta on taiteellinen ja poliittinen valinta: mitä näkyy näyttämöllä

ja miten saavutettava esitys on erilaisille yleisöryhmille. On olemassa muutamia erilaisia vaihtoehtoja viittomakielen käyttöön esityksissä.
Viittomakielinen näyttelijä voi ikään kuin tulkata kaiken näyttämöllä kuultavan puheen. Tämä työ vaatii todella paljon aikaa harjoitusvaiheessa tekstin kanssa työskentelyyn, sillä viitottavaa on paljon ja käännöstyö täytyy tehdä erikseen. Myös näyttämöllä viittoja tarvitsee aikaa ehtiäkseen tulkata jokaisen esiintyjän puheen sellaisenaan. Jonkun puhenäyttelijän on myös tulkattava viittomakielisen näyttelijän repliikit samaan tapaan kuin viittomakielinen tekee puhenäyttelijöiden repliikeille.

Viittomakielinen näyttelijä voi myös puhua vain omat repliikkinsä mutta lisätä niihin toistoa siitä, mitä muut puhujat ovat juuri puhuneet. Tämä työtapa on vähemmän raskas viittojalle. Ydinasiat tekstistä tulevat kuitenkin esiin myös viittomakieliselle yleisölle. Samoin puhenäyttelijä siis toistaa viitotuista repliikeistä tärkeimmät asiat omassa puheessaan.

Kertojan roolissa viittomakielinen näyttelijä ei toista puhetta sellaisenaan vaan selostaa lyhyesti lavan tapahtumia ja hyppää sitten omaan rooliinsa kohtauksiin mukaan. Tätä esittämistapaa käytetään melko vähän. Tässäkin tapauksessa puhenäyttelijöiden täytyisi jotenkin tulkata viittomakielisen repliikit tai toistaa niistä jotain.

Yksi tapa viittomakielisen näyttelijän esiintyä ei-viittomakieliselle yleisölle on viittoa sellaisella visuaalisella tavalla, joka on yleistajuista ja joka lähestyy yleistä elekieltä ja ruumiillista selostamista, joka on kaikenlaisen yleisön luettavissa. Tällöin erillistä tulkkausta ei tarvita.

Hyvä vaihtoehto tulkkaukseen näyttämöllä on myös videotulkkauksen käyttäminen, jolloin näyttämöllä olevalla kuvaruudulla viitotaan puhenäyttelijöiden repliikkejä ja tekninen henkilö ajaa videoraitoja eteenpäin näyttelijän puherytmin mukaan. Tämä tapa ei kuitenkaan mahdollista minkäänlaista improvisointia tai ”virheitä” puhenäyttelijöiden replikoinnissa samaan tapaan kuin live-tulkin käyttö. Esityksiä voidaan tietysti myös tekstittää, jolloin kaikki puhutut ja viitotut repliikit on kirjoitettu auki kuvaruudulle, joka sijaitsee joko näyttämöllä tai katsojan istumapaikan yhteydessä, esimerkiksi omalla tabletilla tai kännykässä. Tekstitys tekee esityksestä saavutettavamman, mutta kaikki viittomakieliset eivät välttämättä lue kirjoitettua suomen kieltäriittävän hyvin pystyäkseen seuraamaan esitystä. Siksi myös “viittomakielinen tekstitys” olisi hyvä olla valikoimissa mukana. Viitotut repliikit voi myös kääntää puheelle ja soittaa kaiuttimien kautta samaan aikaan, kun näyttelijä niitä viittoen puhuu.

Esityksissä on tietysti myös aina mahdollista käyttää viittomakielen tulkkeja niin, että he eivät ole näyttämöllä vaan näyttämön sivussa jossain sovitussa paikassa, ja tätä tapaa käytetäänkin jonkun verran. En kuitenkaan keskity kirjoittamaan tästä vaihtoehdosta paljon, koska haluan tässä keskittyä löytämään taiteellisia ratkaisuja näyttelijäntyön kautta. Teatteriala ei ole tulkeille helppo, koska siellä vaaditaan paljon fyysistä työtä. Tulkkien pitää olla rohkeita ja uskaliaita, jotta eivät pelkäisi olla lavalla. Hyvä tulkki teatteriympäristössä on sellainen, joka kuuntelee asiakkaan toiveita ja osaa sulautua porukkaan, sillä teatteriproduktio on aina yhtä kuin perhe. Suomessa on noin 450 ammattilaista viittomakielen tulkkia, joista kaikki eivät välttämättä ominaisuuksiensa puolesta tai käytännön asioiden takia (mm. aikataulut, kiertueet) sovellu työskentelemään teatteriproduktioissa tai halua tehdä sitä.
Kun esitys on myös viittomakielinen, täytyy lisäksi muistaa muutama visuaalisuueen liittyvä asia, joita avaan seuraavaksi.

Vaatetus: Viittomakielisen näyttelijän puvustuksessa ei kannattaisi olla ihon värisiä vaatteita, glitteriä tai liikaa kuvioita (paidoissa erityisesti), muuten viittomakielisen yleisön on hankala seurata, mitä viitotaan. Alaosalla ei ole niin paljon väliä, koska kädet ovat tärkeimmät työkalut yleisölle kommunikoinnissa. Kuuro-sokeille yläosan valkoinen väri ei myöskään kelpaa, sillä he hahmottavat suuria kontrasteja paremmin.

Valot: Pimeys ei sovi viittomakieliselle näyttelijälle, koska yleisön tarvitsee nähdä viittomia. Valojen ei pitäisi myöskään heijastaa suoraan näyttelijän silmiin. Muuten tämä ei voi nähdä vastanäyttelijää. Sama pätee valoja, jotka osoittavat päin yleisöä: he eivät silloin näe lavaa ja siellä viitottua.
Paikat: Viittomakielinen näyttelijä ei voi olla puhumassa lavan takaosassa tai selin yleisöön kovin kauan, sillä viittominen selin, vaikkapa kädet pään yläpuolella, on hankalaa.

Nämä edelliset asiat pätevät tietysti vain repliikkien aikana. Muuten niitä ei tarvitse huomioida.

4. Viittomakielinen näyttelijä esityksessä

4.1. Deaf gain näyttämöllä

Deaf Gainin käsitteen ovat lanseeranneet H. Dirksen Bauman ja Josepf Murray toimimaan vastavetona sille yleiselle ajatukselle, että kuurous olisi pelkästään ”menetys”. Sen sijaan he haluavat nostaa esiin sen, mitä ihminen voi hyötyä kuuroudesta: herkemmät visuaaliset taidot, toisenlaiset ajattelun ja ongelmanratkaisun tavat sekä sosiaaliset rakenteet jne. (https://www.quora.com/What-is-Deaf-Gain) Kuurojen etuoikeuksiin alun perin kuuluneet asiat ovat tulleet myös valtaväestön käyttöön. Näistä esimerkkeinä ovat tekstitykset, tekstiviestit ja videopuhelut. Yleisin on se tilanne, että tällaisten helpotusten keksijällä on kuuro vaimo tai kuuro lapsi. Teatterissa voi käyttää Deaf gainia, eli löytää uudenlaisia taiteellisia ratkaisuja kuuron esiintyjän avulla. Esimerkiksi Visual Vernacular ”VV” on 3D-muotoista viitottua kerrontaa. Näyttelijän kasvoilla voidaan ilmaista elottomien esineiden tuntemuksia. Vaikkapa pallo muuttuu eläväksi näyttelijän kasvojen avulla: kun palloa potkaistaan, käsillä ja kasvoilla näytetään, miten jalka läsähtää pallon pintaan ja pallo saa iskun. Sign mime eli mimiikan ja viittomakielen yhdistelmä on yleistajuista fyysistä esiintymistä, joka sisältää viittomia. Tämäkin voi olla kiinnostava taiteellinen ratkaisu. Tästä kerroin jo ylempänä.

KUVASARJA:

Videoesimerkkejä:
https://www.youtube.com/watch?v=lNha5u49igA&t=202s
https://youtu.be/ew0ZTATQzko

Viittomakielisen näyttelijän käyttäminen esityksessä on yksinkertaisesti myös yhteiskunnan moninaisuuden tuomista teatterin maailmaan mukaan. Suomessakin on alettu pikku hiljaa antaa tilaa myös muille kuin valkoisille näyttelijöille, joten muutkin vähemmistöt saisivat alkaa jo olla esillä näyttämön todellisuudessa.

Ihmettelen, miksen käyttänyt Deaf gainia TeaKilla opiskelun aikana. Kuulevien ympäristössä en saanut tilaisuutta näyttää, mitä viittomakielellä voi tehdä, tai sitten jotenkin unohdan käyttää minun etujani, erityistaitojani koululla. Tukholman koulutuksen aikana käytettiin paljon erilaisia esiintymisen muotoja deaf gainin hengessä. Tukholmassa työskentelimme yhdessä kuulevien kanssa, ja opettajista noin puolet oli kuulevia, puolet kuuroja. Ehkä siksi deaf gain oli paremmin käytössä.

4.2 Projektit

Kerron muutamasta projekteista, joissa olen työskennellyt kuulevien kanssa. Osa niistä sujui hyvin ja osa ei.

4.2.1 Venus (Orionteatern 2014 kevät)

Venus oli Tukholman koulutukseni lopputyö. Lavalla oli seitsemän viittomakielistä näyttelijää, yksi puhenäyttelijä, yksi tanssija ja neljä sirkustaiteilijaa. Lisäksi mukana oli kahdeksan hevosta, kahdeksan koiraa ja yksi aasi. Ohjaaja oli Lars Rudolfsson. Tämä produktio on minulle yksi unohtumattomimmista kokemuksista, sillä se oli yhteistyötä kuulevien ja eläinten kanssa. Harjoituskausi oli kymmenen viikkoa pitkä. Lava oli täynnä hiekkaa, jossa hevoset laukkasivat. Venus oli iso produktio, mutta kaikki sujui hyvin, sillä ohjaaja Lars osasi kuunnella meitä ja ottaa jokaisen huomioon. Esityksessä käytettiin viittomakieltä koko ajan, ja puhenäyttelijä tulkkasi kaiken, paitsi yhdessä kohtauksessa käytettiin tekstitystä. Työryhmän kesken vallitsi täysi kunnioitus ja erittäin hyvä henki. Ohjaaja pystyi hallitsemaan koko kokonaisuuden hienosti ja hänen taidoistaan johtuen projekti onnistui niin hyvin. Rudolfsson oli tehnyt etukäteistyötä sen suhteen, miten kuurojen näyttelijöiden kanssa voisi toimia, miten me työskentelemme ja millaisia

mahdollisuuksia tällaiseen työryhmään liittyy. Tämä mahdollisti kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin projektissa.

4.2.2 Hamlet (Stockholms Stadsteatern 2014 syksy)

Hamlet Tukholman kaupunginteatterissa oli minun ensimmäinen työni koulutuksen jälkeen. Olin ainoa viittomakielinen näyttelijä viiden muun näyttelijän joukossa. Esitin Ofeliaa, joka kommunikoi vain viittomakielellä mutta ymmärtää muiden puheita, ja sama juttu päinvastoin. Meidän ensimmäisenä työpäivänä viittomakielen asiantuntija Julia Kankkonen tuli kertomaan viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista. Teatterin koko henkilöstö oli paikalla. Kaikki pääsivät oppimaan muutamia perusviittomia. Arvostan tätä elettä, sillä sen jälkeen kaikki sujui hyvin. Yhteistyö sujui tosi hyvin ja kaikki kunnioittivat toisiaan.

Ofelia-rooli oli mielenkiintoinen, arka ja hajamielinen tyttö. Ohjaaja pyysi, että käyttäisin ääntä yhdessä kohtauksessa. Se oli yksi haastavimmista asioista, mitä olen tehnyt roolin eteen, sillä käytin ääntäni ensimmäisen kerran näyttämöllä. Se tuntui aluksi pelottavalta, mutta ohjaaja kannusti ja rohkaisi minua työskentelemään sen kanssa. Esityksen lopussa lauloin ääneen, ja yleisön reaktiot olivat aika erilaisia: oli naurua ja ihmetystä. Sitten roolini päätyi itsemurhaan, hauta-arkkuun jossa oli vettä. Tämän projektin myötä koin, että myös minä voin käyttää ääntäni, vaikka ennen en ollut halunnut käyttää sitä. Teoksessa lavan reunoilla oli ”televisio”, jossa yksi hahmo tulkkasi viittomakielelle puhenäyttelijöiden repliikkejä. Esityksen saavutettavuudesta oli siis huolehdittu.

4.2.3. Näktergalen (Helsinki Svenska Teatern, 2016 syksy)

Näktergalen-projektissa tilanne ja valtasuhteet olivat ensimmäistä kertaa päinvastoin: työryhmässä oli yksi kuuleva näyttelijä ja kaksi viittomakielisiä näyttelijää. Kuuleva näyttelijä pääsi tuntemaan, miltä tuntuu olla ”yksin” porukassa, kun ohjaaja on myös viittomakielinen. Siinä asemassa olen yleensä minä, mutta nyt oli kuuleva. Koko produktio oli raskas hänelle. Voin kuvitella sen, koska olen kokenut samaa. Näktergalen oli NICKEN NU:n yksi projekteista. Siinä käytettiin viittomakieltä ja puhetta samaan aikaan. Projektissa oli kuitenkin melkoinen kieliongelma, sillä meitä oli suomenruotsalaisia ja suomenkielisiä kuuroja näyttelijöitä, ja ohjaaja oli suomenkielinen kuuro, joka yritti suomenruotsiksi viittoa. Tulkit taas olivat suomenruotsalaisia. Teksti oli myös suomalaisen kuuron kirjailijan ruotsiksi kirjoittama, mikä aiheutti näyttelijöillä hämmennystä. Kuitenkin hyvällä yhteistyöllä projekti onnistui lopulta.

4.2.4. America-ko-kö (Teak, 2017 talvi)

Amerika-ko-kö-projekti oli yksi helvetillisimmistä kokemuksistani. Työryhmässä jäin usein yksin, ja yritin selittää tilannettani ohjaajalle, mutta kesti vähän aikaa ennen kuin hän ymmärsi kokemukseni ja minua. Ensin hän luuli, että viittomakieli on elekieli. Hän sanoi, ettei minun tarvitse elehtiä. Olin ensin hämilläni, mutta tajusin sitten, että hän luuli, että kommunikoin vain eleillä. Selitin hänelle, että viittomakieli on yksi kielistä eikä mikään elekieli. Elekielessä ei ole kielioppia kuten viittomakielessä on.

Porukassa olin ainoa nainen ja viittomakielinen. Minun lisäksi oli neljä näyttelijämiestä. Alussa he eivät huomioineet, että jotkut vuorosanat olivat minun, joten heidän piti antaa tilaa minun puhua viittoen, eikä vain tulkata minun repliikkejäni puheeni kanssa yhtä aikaa niin kuin ne olisivat heidän omiaan. Yhtenä päivänä olin raivoissani ja sanoin heille, että voin lähteä pois, jos pysyn vain seinäkoristeena. Sen jälkeen he kunnioittivat minua paremmin. Ohjaaja olisi kuitenkin voinut vaikuttaa asiaan alusta asti. Ohjaajan tulisi ottaa työskentelyyn sellainen ote, että kaikki kunnioittaisivat toisiaan ja kaikki saisivat harjoitella omien tarpeidensa mukaan. Tähän kyseinen ohjaaja olisi tosin tarvinnut instituutiolta eli koululta jonkinlaista briiffausta, tietoa ja tukea. Minä sain alkaa harjoitella viittomalla vasta kolmen viikon päästä harjoitusten alkamisesta. Kuten yleensäkin, työryhmän ilmapiiri tulee esiin myös näyttämöllä. Kuurot ystäväni olivat vihaisia puolestani, sillä se näkyi lavalla, että sinnittelin ja selviydyin mitenkuten siellä. Lopulta kuitenkin sain suorituksestani kiitosta ja suoriuduin hyvin, koska lopulta myös näyttämöllä kommunikaatio sujui kivasti. Itse asiassa näytelmä toimi paremmin vasta toisena tai kolmantena esityskertana, koska vasta silloin olimme saavuttaneet vahvan kontaktin.

4.2.5 Köyhää kansaa (Teak, 2017 kevät)

Köyhää kansaa -teoksen parissa motivaationi katosi täysin, kun myös edellinen projekti oli itse raskas. Esitystä minun mielestäni tehtiin liian tarkasti vuosiluvun ajan henkeä noudattaen. En esimerkiksi päässyt mukaan näyttelemään joissakin kohtauksissa, koska tehtiin vuosiluvun mukaan. Mietin normia, olisiko sitä voinut murtaa. Olin yksin viittomakielinen porukassa. Yritin ehdottaa, että laittaisimme kuuron roolihahmon näyttämölle ja näyttäisimme, miten kuuroihin on suhtauduttu vuosikymmenten varrella, mutta ehdotustani ei otettu vastaan ihan kunnolla. Silti pyrin näyttelemään mahdollisimman paljon ohjaajan toiveiden mukaan, jotta pääsisin ohjaajan kanssa yhteisymmärrykseen. Yhdessä laulukohtauksessa jouduin riitelemään ohjaajan kanssa, koska minusta tuntui, ettei minua haluttu mukaan kohtaukseen, vaikka viittomakielelläkin voi laulaa.

Opiskelijana minun olisi ollut hyvä päästä harjoittelemaan lauluissa kuulevien tahtiin. Lopun laulukohtauksessa olin kuitenkin mukana laulamassa, mutta olisin voinut olla mukana kaikessa. Silloin kun olin näyttämöllä, en saanut selvää kuvaa siitä, millainen roolihahmoni on, kieletön vai mykkä. Kieletön on nimittäin henkilö, joka ei kommunikoi millään kielellä. Mykkä taas on sellainen, joka ei puhu ääntein mutta voisi varmasti viittoa. Minulla oli vaikeuksia löytää roolejani. Minusta tuntuu, että jos en olisi taistellut mahdollisuuksistani, olisin varmasti joutunut istumaan takana suuren osan ajan. Vaikka taide on aina ohjaajan oma visio, mutta tulisi opiskelijoita silti aina huomioida tasa-arvoisesti opiskelun aikana. Kun tulin TeaKille opiskelemaan, enkä istumaan. Loppujen lopuksi projekti oli aika mielenkiintoinen ja tyyliltään erilainen. Opin produktioista paljon esimerkiksi teatterin historiasta. Tämän ohella tehtiin improvisaatioharjoituksia, jotka olivat aika hyödyllisiä.

4.2.6 Suomi 100 000 iltamakiertue (Teak, 2017 syksy)

Suomi 100 000 -projekti on TeaKin opinnäytteeni taiteellinen osio. Sen ohjaajana toimi Juha Hurme. Työryhmässä oli kuusi näyttelijää ja yksi kapellimestariopiskelija Sibelius-Akatemiasta. Esitys kiersi Suomessa 16 paikkakunnalla. Esitys koostettiin kullekin esityspaikalle 1,5 tunnin mittaiseksi esitykseksi. Mahdollista materiaalia meillä oli kolmen tunnin verran. Meistä esiintyjistä oli koostettu myös bändi, joka soitti esityksen jälkeen tanssimusiikkia, ja yleisö sai tanssia, kuten iltamissa oli tapana. Ensi-ilta oli Nurmijärvellä. Esiinnyimme työväentaloilla, koulujen juhlasaleissa ja muissa pienissä saleissa, jotka eivät olleet varsinaisia teatteritiloja.

Työryhmä harjoitteli noin kuuden viikon ajan koululla, ja sitten pidettiin demoesitys ennen varsinaista kiertuetta. Tämä projekti koostui pienistä esityskokonaisuuksista, kuten monologeista ja pienoisnäytelmistä (Elinan surma ja Vanha Kieruan pappi), joista valikoitiin kullekin illalle sopiva kokonaisuus.

Prosessin aluksi suhtauduin mielenkiinnolla mutta hieman epäilevästi projektiin. Esimerkiksi musiikkiosuuksiin osallistuminen mietitytti minua aluksi: mikä olisi minun roolini bändissä. Lopulta minun osuudekseni tuli kääntää laulut viittomakielelle, viittoa ne esitystilanteessa ja yhdessä kappaleessa soittaa lehmänkelloa. Ennen harjoituskautta pelkäsin, miten tämän ohjaajan kanssa projekti etenee, mutta Juha otti tosi avosylin minut vastaan osaksi projektia, samalle viivalle muiden tekijöiden kanssa.

Tämän projektin osalta minua mietityttää ainoastaan, miksi minulle annettiin Jeesuksen rooli. Ehkä siksi, että Jeesus oli niin fyysinen rooli, jolla oli vähän repliikkejä, ja siksi ehkä minulle sopiva. En pitänyt Jeesuksen roolista lainkaan, sillä minulla oli ulkopuolinen olo siinä näytelmässä. Voi olla, että koska tulen kieli- ja kulttuurivähemmistöstä, koen helpommin ulkopuolisuutta, vaikka minua ei olisi tahallaan "ulkoistettu" tai unohdettu.

Yleisesti tässä projektissa pääsin todella mukaan touhuun. Ja sain lopulta paljon vastuuta esityksissä. Ensin kävi niin, että Lapissa Juha poisti kaikki minun monologini ja sain esittää vain Jeesuksen roolin. Juttelin Hurmeen kanssa asiasta, sillä koin, että minun olisi tärkeää päästä tekemään enemmän, koska projekti oli minun opinnäytteeni taiteellinen osa. Tähän Hurme reagoi niin, että antoi minulle lisää harjoiteltavaa ja lisää tekemistä kesken kiertueen. Myös jotakin muutakin uutta materiaalia harjoiteltiin kesken kiertueen.

Kuitenkin kiertueella huomasin, että esitysten ulkopuolella en ihan päässyt porukkaan mukaan. Esimerkiksi majoitustilanteessa minun oli vaikea löytää huonetoveria, sillä meillä oli tämä "kommunikaatio-ongelma", joten he (ymmärrettävästikin) halusivat mennä helpompaan ympäristöön, toisen kuulevan kanssa majoittumaan. Varsinaisissa työskentelytilanteissa kuitenkin, harjoituksissa ja esityksissä minut otettiin hyvin huomioon ja koin olevani tasavertainen osa työryhmää.

4.2.7 Mestarikurssi, Tarpeettomat ihmiset (Teak, 2018 talvi)

Kun kurssi alkoi, minulle tuli heti hyvä tunne. Porukka oli aika hyvä, meitä oli erilaisia, vanhoja ja uusia ihmisiä. En tuntenut itseäni erilaiseksi ryhmässä. Keskustelimme paljon hyvistä aiheista ja huomasimme murehtivamme samoista asioista, näyttelijäntyöstä ja tulevaisuudesta. Päätimme porukan kanssa, että työstäisimme Tarpeettomat ihmiset-näytelmää. Näytelmässä roolit ovat Tuula-vaimo, Kari-mies, Petri-ystävä ja Sonja-työtoveri. Meitä opiskelijoita oli seitsemän, joten esitimme samaa roolia. Tosin Petri-roolia esitti vain yksi henkilö. Esitin Tuula-roolia yhden opiskelutoverini kanssa. Se toimi hyvin, vaikka toinen oli kuuleva Tuula ja toinen oli kuuro Tuula. Hannu-Pekka Björkman oli kurssin vastaava, ja hän otti minut hyvin vastaan. Hän kuunteli mielellään, miten kaikki toimi ja antoi tulkkien seista lavalla viittomassa kuurolle yleisölle. Toinen tulkeista spiikkasi minun repliikkejäni. Yhdessä kohtauksessa yksi opiskelijatoveri, joka esitti Petrin roolia, päätti oppia viittomaan, mikä oli ihanaa minulle. Harva uskaltautuu opiskelemaan kieltä lyhyessä ajassa. Tuula-roolini viittoi ja ymmärsi muiden puheita. Yleisössä oli muutamaa kuuroja ja he tykkäsivät

kovasti tästä näytelmästä, koska olin paljon mukana viittomassa. Yleisöä ilahdutti selvästi se, että yksi kohtaus oli kokonaan viittomakielinen sekä se, että tulkit seisoivat mukavasti vieressä, mikä on harvinaista. Yleensä ohjaaja pelkää, että tulkit varastavat huomioita. Tämä kurssi oli koko opiskeluaikani paras kurssi juuri, koska opettaja on tiennyt etukäteen, että on mukana yksi kuuro opiskelija ja valmistautunut siihen, että olen mukana täysillä.

5. Yhteenveto

Tässä työssäni olen purkanut sitä, miten minun näyttelijän urani on alkanut. Tielle on tullut paljon kuoppia, mutta ylitin ne joka kerta. Olen kirjoittaen käsitellyt vaikeuksiani opiskelun aikana. Tukholman Teatterikorkeakoulun opinnot ikään kuin pelastivat urani, sillä niiden avulla olen pärjännyt tähän asti. Olen kasvanut ja kehittynyt näyttelijänä, mutta työni esteitä on yhä näkyvissä. Esimerkiksi monet TeaK-opintojeni opettajat tai kohtaamani ohjaajat eivät ole olleet varmoja, miten minua tulisi kohdella. Se ei ole heidän virheensä, vaan koulun olisi pitänyt lähettää heille etukäteen tietopaketti viittomakielestä ja kuuroudesta valmistaakseen heitä työhön kanssani. Tähän työhön liitetyn elokuvakäsikirjoituksen avulla nähdään, miten todellisuudessa kuurot kohtaavat erilaisia asenteita tai esteitä. Pohdinkin, miten saavutettavuutta voitaisiin parantaa, jotta kaikki voisivat tuntea itsensä tasa-arvoisiksi ja asiat tulisivat perille kaikille. Tätä tukisivat esimerkiksi tekstityspalvelut, tulkkauspalvelut jne. Esittelen myös inkluusion ja intersektionaalisuuden ajattelumallit sekä sitä, miten ne vaikuttaisivat yhteistyöhön. Intersektionaalisuus nähdään nykyaikana hyvänä asiana, sillä sen mukaan huomioidaan kaikki ihmiset samalla tavalla, taustoineen kaikkineen.

Olen kertonut myös, miten paljon tulkit vaikuttavat teatterityöhön. On siis erittäin tärkeää, että saadaan alalle hyviä tulkkeja, jotka soveltuvat teatterimaailmaan. Purin myös tähän työhön projekteja, joissa työskentelin kuulevien kanssa: mikä toimii ja mikä ei. Ohjaajan tietoisuus kuurojen kanssa työskentelystä on erittäin tärkeää. Se vaikuttaa paljon siihen, miten ryhmä toimii tasa-arvoisesti. Myös ohjaajan on huomattava, miten esitys tehtäisiin saavutettavammaksi. Mietityttää välillä, mitä opiskelujeni kaksivuotinen antoi minulle. Onko toiveeni nyt toteutunut? Olen kuitenkin huolestunut tulevaisuudestani, siitä riittääkö töitä. Suomessa on yksi viittomakielinen ammattiteatteri ja yksi viittomakielinen yritys, joka tuottaa eri teatteria, mediaa, sooloesityksiä jne. Toivon, että tulevaisuudessa Suomessa viittomakieli nähdään myönteisenä asiana ja pidetään itsestään selvänä, että sen pitäisi olla näkyvillä kuten muutkin kielet. Tämän ajatuksen myötä toivon, että viittomakielisiä näyttelijöitä palkataan enemmän teattereihin, televisioon ja elokuviin.

Lähdeluettelo

http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/

www.kuulonhuoltoliitto.fi

http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_saavutettavuus_eri_aistien_avulla

http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html

https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus/intersektionaalisuus-sukupuolentutkimuksessa

https://www.quora.com/What-is-Deaf-Gain